

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Pojasta onnellinen mies riippumatta mistä tulee, kenestä tykkää tai mihin uskoo”

Sukupuolisensitiivinen poikatyö osaksi oululaista nuorisotyötä

Matti Rissanen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma AIK 210 op

Maaliskuu/2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Matti Rissanen	Sivumäärä 49 ja 1 liitesivu
Työn nimi Pojasta onnellinen mies riippumatta mistä tulee, kenestä tykkää tai mihin uskoo	
Ohjaava(t) opettaja(t) Jaana Karjalainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja ”Sälli” poikatyön kehittämishankkeen suunnitteluryhmä Tuomo Haapala, Jarmo Laitinen, Matti Rissanen	
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää millaisia ongelmia kouluikäisillä pojilla on ja millaisella nuorisotyön sukupuolisensitiivisellä poikatyöllä voidaan ehkäistä kouluikäisten poikien ongelmia. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös selvittää millaista sukupuolisensitiivistä poikatyötä tarvitaan Oulussa.</p> <p>Opinnäytetyön tilaajana toimii Oululainen ”Sälli” poikatyön kehittämishankkeen suunnitteluryhmä. Hankkeen tavoitteena on kehittää sukupuolisensitiivistä poikatyötä ja saada se pysyväksi toiminnaksi Oulussa osaksi nuorisotyötä. Toiminta kohdennetaan kouluikäisiin poikiin ja heidän perheisiinsä. Toiminnassa käytetään erilaisia työ- ja toimintamenetelmiä joista yksi on pienryhmätoimintaa.</p> <p>Tutkimuksessa käytin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimusaineiston keräsin haastattelemalla viittä kouluikäisten poikien parissa työskentelevää Oulun kaupungin eri toimijaa. Tutkimusaineiston analysoin sisällönanalyysillä. Tutkimus toteutettiin syksyllä 2011.</p> <p>Tutkimustuloksissa kouluikäisten poikien ongelmiksi nousevat sosiaalisiin suhteisiin, mielenterveyteen, vanhemmuuteen ja päihteisiin liittyvät asiat. Tuloksissa, miten sukupuolisensitiivisellä poikatyöllä voidaan ehkäistä kouluikäisten poikien ongelmia, tulee esille ennaltaehkäisevän työn tarve, poikien tukeminen kasvussa mieheksi ja perheiden tukeminen heidän kasvatustyössään. Lisäksi tutkimustuloksissa selvitettyä sukupuolisensitiivisen poikatyön tarvetta Oulussa nousee esille ennaltaehkäisevän ja kohdennetun työn lisäksi korjaava toiminta erityistä tukea tarvitsevien koulupoikien kanssa.</p> <p>Tutkimuksesta saatuja tuloksia käytetään Sälli poikatyön kehittämishankkeessa sekä kehitettäessä sukupuolisensitiivistä poikatyötä osaksi nuorisotyötä Oulussa.</p>	
Asiasanat poika, sukupuolisensitiivisyys, perhe, seikkailukasvatus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Matti Rissanen	Number of Pages 49 and 1 Appendix page
Title A boy becoming happy adult, no matter where he comes from, who he likes or what he believes in	
Supervisor(s) Jaana Karjalainen	
Subscriber and/or Mentor A planning team of the development project called "Sälli". Tuomo Haapala, Jarmo Laitinen, Matti Rissanen	
Abstract <p>Aim of this thesis was to find out what kind of problems school-age boys have and what kind of gender-sensitive youth work is needed to prevent problems they might have. The thesis was also designed to find out what kind of work is needed here in the city of Oulu.</p> <p>Subscribe to this thesis is a planning team of the development project called "Sälli". The project aims to develop gender-sensitive boywork and to get the boywork as a permanent part of youth-work in Oulu. Activities is targeted at school-age boys and their families. It will operate in a variety of work- and operating procedures, one of which is a small-group activities.</p> <p>I used qualitative research methods in the study. The research data was gathered by interviewing five professional workers who work with school-age boys in Oulu. The research data were analyzed by content analysis. The study was conducted in the autumn 2011,</p> <p>The results show that the school-age boys have problems with social relations, mental health and also issues related to parenting and narcotics. The results show that preventive work is in a key position when it comes to supporting a boy's growing for a man. Also it is important to support families in their educational work. In addition the need for corrective actions with boys who need special support is required.</p> <p>The survey results are used in developing "Sälli" boywork as well as the development of gender-sensitive boywork into part of youth work in Oulu.</p>	
Keywords a boy, gender-sensitive, family, outdoor activities education	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 MUUTTUNUT PERHE-ELÄMÄ	6
2.1 Kun lapsella tai nuorella on paha olla	8
2.2 Lasten ja nuorten päihteidenkäyttö	11
3 SUKUPUOLISENSITIIVINEN POIKATYÖ NUORISOTYÖSSÄ	14
3.1 Sukupuolisensitiivistä poikatyötä tekevät tahot Suomessa	16
3.2 Sukupuolisensitiivisessä poikatyössä käytettävät työmenetelmät	18
4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	26
4.1 Tutkimusprosessi	26
4.2 Tutkimuksen tarkoitus	28
4.3 Tutkimusote ja aineiston keruu	29
4.4 Aineiston analyysi, luotettavuus ja etiikka	31
4.5 Tutkimustulokset	34
4.6 Johtopäätökset	40
5 POHDINTA	43
LÄHTEET	48
LIITTEET	50

1 JOHDANTO

Presidentti Tarja Halonen kirjoitti pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet esipuheessa poikatyöstä seuraavaa: tasa-arvosta ja ihmisoikeuksista on tavallisesti puhuttu korostetusti tyttöjen ja naisten näkökulmasta. Syy on selvä, naisten ja tyttöjen yhteiskunnallinen aseman on ollut heikompi kuin miesten ja poikien. Viime vuosina tasa-arvotyössä on kuitenkin alettu kiinnittää enenevässä määrin huomiota aiheellisesti myös poikien ja miesten asemaan. Tasa-arvo ei tarkoita ainoastaan sukupuolten välistä yhdenvertaisuutta vaan myös suvaitsevaisuutta. Jokaisella ihmisellä on oikeus toteuttaa itseään erillään perinteisistä sukupuolirooleista ja ympäristön luomista paineista riippumatta. On ensiarvoisen tärkeää, millaisina esimerkkeinä aikuiset ovat pienille pojille ja tytöille. Ihmisen omakuva muodostuu elävässä elämässä saaduissa käytännön kokemuksista ja ympäristön vuorovaikutuksesta (Holm & Laukkanen 2007).

Nuorisotyö toimii perheen, koulun, sosiaalityön ja liikuntatoimen välimaastossa lasten ja nuorten vapaa-ajalla. Lähtökohtana nuorisotyössä on jokaisen lapsen tai nuoren yksilöllinen kohtaaminen ja elämäntilanteen kokonaisvaltainen huomioonottaminen. Toiminnassa korostuu sukupuolien välinen tasa-arvo ja erillisten sukupuoleen liittyvien merkitysten tunnistaminen. Tällaisessa yhteydessä puhutaan sukupuolisensitiivisestä nuorisotyöstä. Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö tarkoittaa tyttöjen ja poikien erityistarpeiden ja ongelmien tunnistamista heidän voimavarojen löytämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja elämäntilanteen tukemiseksi. Sukupuolen huomioivassa nuorisotyössä tarvitaan sekä tyttöjä että poikia kutsuvia tiloja ja palveluja sekä molemmille sukupuolille suunnattuja ryhmiä. Tähän saakka toiminnassa on kehitetty tyttöihin kohdistuvaa toimintaa. Pojille kohdistetun toiminnan tarve on noussut esille sekä poikien itsensä että poikien kanssa työtä tekevien tahojen kautta (Hoikkala & Sell 2007, 524, 526 – 528).

Poikien sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä keskeisenä ajatuksena on, että pojat tarvitsevat luotettavien aikuisten läsnäoloa, tukea, itsestään välittämistä, ja arvokkuuden tunteita omana itsenään. Nuorisotyön tehtävänä on myös kannustaa poikia näkemään itsessään omat taipumuksensa ja rohkaista heitä tekemään valintansa niiden mukaan, eikä tyytyä ulkoa annettuihin malleihin. Lisäämällä poikien turvalli-

suudentunnetta ja omanarvontuntoa voidaan myös ennaltaehkäistä poikien häiriökäyttäytymistä, mielenterveydenongelmia, päihteiden käyttöä sekä syrjäytymistä. Nuorisotyöntekijän on välitettävä aikuisena toisten kunnioittamiseen perustuvaa vuorovaikutusta. Moniammatillisessa nuorisotyössä myös aikuisten keskinäisellä vuorovaikutuksella ja eri sukupuolia edustavilla käsityksillä on tärkeä merkitys (Hoikkala ym. 2007, 527).

Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta on kokenut rakennemuutoksen viimeisen vuosikymmenen aikana. Yhteiskunnalliset muutokset näkyvät myös perheiden, lasten ja nuorten arkipäivässä. Kouluterveystutkimuksen mukaan päivittäisiä oireita, fyysisiä kipuja, hermostuneisuutta, univaikeuksia, päänsärkyä tai väsyneisyyttä kokee kolmannes yläasteen oppilaista. Pulmia hyvinvoinnissa sekä perushoivassa kokee 29 % lapsista tai nuorista. Lasten ja nuorten käytös- ja muut mielenterveyshäiriöt sekä päihteiden käyttö ovat lisääntyneet. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten tai nuorten määrä on kasvanut vuodesta 1999 vuoteen 2006 kuudella tuhannella lapsella. Lastensuojelun avohuollolliset tukitoimenpalvelut-, toimeksiantosuhteinen perhehoito- ja laitoshoitokustannukset ovat lisääntyneet 162 miljoonasta eurosta 405 miljoonaan euroon vuosien 2000 ja 2005 välisenä aikana (Muhonen, Lallukka & Turtiainen 2009, 8).

Tutkimuksen aihe syntyi suunnitellessamme ”Sälli” poikatyön kehittämishanketta Ouluun. Lähtökohtana oli, että Oulussa ei tehdä tutkimuksen aikaan lainkaan sukupuolisensitiivistä poikatyötä. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millaisia ongelmia kouluikäisillä pojilla on, ja millä nuorisotyön sukupuolisensitiivisen poikatyön keinoin voidaan ehkäistä näitä ongelmia. Tutkimuksen tarkoituksena oli lisäksi selvittää millainen sukupuolisensitiivinen poikatyö on tarpeellista Oulussa. Tutkimuksen tilaajana toimii ”Sälli” poikatyön kehittämishankkeen suunnitteluryhmä.

2 MUUTTUNUT PERHE-ELÄMÄ

Suomalainen yhteiskunta ja samalla myös perhe-elämä on muuttunut rajusti viime vuosikymmeninä. Vielä 1950- ja 1960-luvuilla maaseudun suurperhe oli tavallinen

perhetyyppi. Perheeseen kuului isän, äidin ja lasten lisäksi usein muitakin sukulaisia. Myös yhteydenpito lähiyhteisön muihin jäseniin oli tuolloin yleistä. Lasta ja nuorta ympäröi sukulaisten ja muiden tuttujien ja turvallisten aikuisen verkosto. Maaltamuutto ja kaupunkilaistuminen ovat johtaneet siihen, että isovanhemmat ja muu suku asuvat usein kaukana lapsen omasta perheestä (Lämsä 2009, 21 – 22, Sinkkonen & Pihlaja 2000, 5).

Nykyaikana yleisimmäksi perhetyypiksi mielletään ydinperhe, jonka muodostavat yksi tai kaksi eri sukupuolta olevaa aikuista ja heidän lastensa. Tavallisen perhemallin lisäksi on muunlaisiakin perheitä. Jokseenkin tavallisen perheen muodostavat uusperheet, joilla tarkoitetaan kahden aikuisen muodostamaa taloutta, jossa heidän lisäksi on toisen vanhemman tai molempien vanhempien lapsia ja lisäksi vanhempien yhteisiä lapsia. Yksinhuoltajaperheellä tarkoitetaan toisen vanhemman ja hänen lastensa muodostamaa taloutta. Suomessa joka toinen liitto päättyy avioeroon. Valtaenemmistö yksinhuoltajista on naisia, sillä eron yhteydessä lapset jäävät yleensä äidille (Nurmirinta, Leppämäki & Horppu 2009, 104, Sinkkonen ym. 2000, 35 - 37).

Nykyään on yleistä, että perheen vanhemmat käyvät työssä ja lapset ovat päivähoitossa. Tämän myötä aiemmin perheelle kuulunut hoitovastuu on siirtynyt yhteiskunnalle. Työn ja perhe-elämän yhdistäminen on usein haasteellista. Kehittyminen työuralla vaatii paljon aikaa ja henkistä panostamista. Pätkätyöt, epäsäännölliset työajat monimutkaistavat perheen kuvioita (Nurmirinta ym. 2009, 104 -105). Ympäröivä maailma vanhempien omasta lapsuudesta ja nuoruudesta on muuttunut. Lasten ja nuorten toimintaympäristöt kännykkä-, netti ja viihdemaailmoineen sisältää uudenlaisia haasteita ja riskitekijöitä (Syrjälä 2005, 6).

Lasten ja nuorten elämän riskit liittyvät yleensä ongelmiin sosiaalisissa suhteissa ja sosiaalisten suhteiden puutteisiin. Riskivyyhykkeellä ovat erityisesti ne lapset ja nuoret, joiden mahdollisuudet saada kasvulleen tukea kotoa ja lähiyhteisöltä ovat kaikkein rajallisimmat. Lasten ja nuorten terveen ja tasapainoisen kasvun ja kehityksen kannalta riskitekijöitä ovat muun muassa vanhempien mielenterveysongelmat ja lisääntynyt päihteiden käyttö. Työttömyyden aiheuttama perheen heikko taloudellinen tilanne sekä avioerojen yleistyminen lisää lasten kehityksellistä riskiä. Yksinhuoltajan

voimavarat eivät aina riitä lapsen tukemiseen, taloudellisten huolien ja erilaisten käytännön asioiden hoitamiseen (Lämsä 2009, 28 - 29).

Vuonna 2009 Lasinen lapsuus kyselyssä vanhempien liiallinen päihteiden käyttö aiheutti riitoja 74 % perheissä. Lähes puolet lapsista tai nuorista ilmoitti joutuneensa häpeämään vanhempiaan ja kokeneensa turvattomuuden tunnetta. Lähes joka neljäs oli joutunut todistamaan väkivaltaa ja joka kymmenes ilmoitti joutuneensa itse vanhempien väkivallan uhriksi. Neljäsosa vastaajista ilmoitti perheen hajonneen ja omien ihmissuhteiden häiriintyneen vanhempien liiallisen päihteiden käytön vuoksi (Roine, Ilva & Takala 2010, 34).

Kun lapset ovat pieniä, ei vanhemmilla välttämättä ole kovin suurta tarvetta asettaa rajoja lapsen toiminnalle. Lasten kasvaessa heidän toimintaansa liittyvät ongelmat tulevat suuremmiksi. Vanhemmilla, joilla ei ole vuosiin ollut voimavaroja tai aikaa kuunnella lasta on puhuminen tai rajojen asettaminen on vaikeaa (Lämsä 2009, 30 - 31). Myös ne vanhemmat, jotka omassa lapsuudessa ovat jääneet ilman hoivaa ja huolenpitoa, eivät välttämättä pysty antamaan niitä myöskään omille lapsilleen (Toivio & Nordling 2009, 311). Vanhempien haavoittuvuus näkyy myös heikentyneenä herkkyytenä vastata lapsen tarpeisiin ja viesteihin. Perhe-elämää, sosiaalista kanssakäymistä, koulunkäyntiä ja päihteiden käyttöä koskevat toimintamallit välittyvät joko huonosti tai jäävät kokonaan välittymättä (Lämsä 2009, 31).

Nykyisin ei ole epätavallista, että lastensuojelutoimenpiteiden perusteena on 6-8-vuotiaiden lasten päihteiden käyttö ja koulusta pinnaaminen sekä 8-11-vuotiaiden lasten nuoruusiän kasvuun ja kehitykseen liittyvät ongelmat (Lämsä 2009, 30). Viidesosa alle 18-vuotiaista nuorista kärsii kehityksellisistä, tunne-elämään tai käyttäytymiseen liittyvistä ongelmista. Mielenterveyteen liittyvä häiriö on joka kahdeksannelle nuorella. Huonolla koulumenestyksellä ja varhaisilla mielenterveysongelmilla on yhteys epäsosiaaliseen käyttäytymiseen, rikollisuuteen, päihteiden käyttöön ja käyttäytymishäiriöiden lisääntyneeseen riskiin (Toivio ym. 2009, 314).

2.1 Kun lapsella tai nuorella on paha olla

Lapsen ja nuoren kehitykseen vaikuttavista ympäristötekijöistä tärkein on vanhempien antama hoito ja kasvatusta. Vanhemmuus pohjautuu perittyihin ominaisuuksiin. Sitä muovaavat elämäkokemukset, kokemukset omista vanhemmista, terveydentila, ihmissuhteet ja ulkoiset puitteet, sellaisiksi kuin lapsi sen vuorostaan kokee. Geneettinen perimä sekä fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ympäristö vaikuttavat yhdessä lapsen psyykkiseen hyvinvointiin (Moilanen, Räsänen, Tamminen, Almqvist, Piha & Kumpulainen 2004, 24).

Lasten psyykkisten oireiden esiintyvyys ja häiriöiden määrä eri tutkimuksissa vaihtelee 14:sta 26 %:iin. Useimmissa tutkimuksissa häiriöitä on todettu enemmän pojilla kuin tytöillä. LAPSET- tutkimuksessa 8-9 vuotiaista yli 23 % on monioireisia vanhemman, opettajan tai lapsen oman arvion mukaan. Pojilla monioireisuus on selvästi yleisempää kuin tytöillä. Aikuisten arvioissa poikien oireilu painottuu ulospäin suuntautuvaksi. Monioireisuus on yhteydessä myös isän alhaiseen sosioekonomiseen asemaan ja kaupunkiympäristöön (Moilanen ym. 2004, 132 - 133).

Traumaperäinen stressihäiriö on tavallinen lasten ja nuorten psyykinen häiriö. Vuosittain 10 - 20 % lapsiväestöstä kokee voimakkaita traumaattisia tapahtumia kuten pahoinpitelyjä, seksuaalista tai henkistä väkivaltaa joko perheen sisällä tai ulkopuolella. Aikaisemmin seksuaalinen väkivalta kohdentui pääasiassa tyttöihin. Nykyään myös poikien seksuaalinen hyväksikäyttö on noussut yleiseen tietoisuuteen (Hoikkala ym. 526). Lapsuudessa ja nuoruudessa häiriöt ilmenevät erityisesti ahdistuneisuutena, masentuneisuutena, psykosomaattisina oireina kuten erilaisina kipuina, impulsiivisuutena eli toimintana ennen ajattelua, aggressiivisuutena ja sosiaalisten taitojen oppimisen vaikeutena (Moilanen ym. 2004, 135).

Masennus on yleisin lasten ja nuorten mielenterveydenhäiriö Suomessa. Lievimmillään masennuksessa on kyse ohimenevästä häiriöstä. Vakavimmillaan se on pysyväksi olotilaksi muuttunut masentunut mieliala, joka on ristiriidassa todellisen elämäntilanteen kanssa (Lämsä 2011, 15). Leikki-ikäisistä lapista 2 %:lla on todettu vakava masennus. Se muuttuu tavallisemmaksi mielenterveyshäiriöksi kouluikäisten lasten

keskuudessa. Häiriö yleistyy nuoruusiässä, jolloin noin 5 % lapsista on todettu vakava masennus (Moilanen ym. 2004, 134).

Masentunut lapsi tai nuori ei pysty tekemään tai jaksa tehdä kaikkea. Arkiset asiat kuten sängystä nouseminen, henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen, koulunkäynti, sosiaalisten suhteiden hoitaminen ja harrastukset tuntuvat ylivoimaisilta tehtäviltä, myös univaikeudet ja somaattiset oireet kuten erilaiset kivut ovat yleisiä. Lapsella tai nuorella saattaa olla kuolemantoiveita tai itsemurha-ajatuksia. Tyttöjen ja poikien reagoinnissa on eroavaisuuksia. Tytöt kääntyvät sisäänpäin, pojat purkavat pahaa oloaan ulospäin. He reagoivat käyttäytymällä aggressiivisesti, käyttävät päihteitä tai jättäytyvät pois koulusta (Lämsä 2011, 19 - 21). Masennuksen taustalla on usein kasvuaikana tapahtuneita menetyksiä tai muita vaikeita elämänkokemuksia sekä kasvamiseen ja kehitykseen liittyviä elämänmuutoksia. Muiden häiriöiden, kuten ahdistuneisuushäiriöiden, pelkotilojen ja käyttäytymishäiriöiden esiintyminen samanaikaisesti on hyvin tavallista (Moilanen ym. 2004, 134).

Erilaiset käytöshäiriöt ovat yleisimpiä pojilla kuin tytöillä. Sillä tarkoitetaan lapsen tai nuoren selvästi poikkeavaa epäsosiaalista, aggressiivista tai uhmakasta käytöstä. Pojilla häiriö todetaan yleensä nuorempana kuin tytöillä, alle 10-vuotiaana. Nuoruusiässä 4-6 % tytöistä ja 10 -13 % pojista on todettu käytöshäiriö. Kyseisten häiriöiden on harvoin todettu ilmaantuvan ensimmäistä kertaa myöhäisnuoruudessa (Moilanen ym. 2004, 133). Riskitekijöitä ovat perintötekijät, traumat, hylkäämiskokemukset, turvattomuus, koulukiusaaminen, vanhemmuuden ongelmat sekä pitkäaikainen sairaus tai vamma. Yleisimpiä piirteitä ovat jatkuva tappeleminen, kiusaaminen, pelottelu, julmuus, omaisuuden tuhoaminen, koulusta poissaolot, vaikeat kiukunpuuskat ja rai-vokohtaukset (Toivio ym. 2009, 162).

Lapsuuden käytöshäiriöiden on todettu olevan yhteydessä vakaviin myöhemmin ilmeneviin mielenterveys- ja persoonallisuushäiriöihin. Ongelmat vanhemmuudessa liittyvät selkeästi lasten käytöshäiriöihin ja vanhemmuuden vaihtelu ennustaa myös käytöshäiriöiden pysyvyyttä. Toisaalta aggressiivinen käyttäytymismalli on arvioitu periytyvän sekä geneettisesti että opittuna toimintatapana. Tutkimusten mukaan käytöshäiriöitä edeltää usein tarkkaavaisuushäiriö, uhmakkuushäiriö tai muut erilaiset kehitykselliset ja oppimisongelmat. Käytöshäiriöihin luettavan varhaisen päihteiden

käytön aloittaminen ennustaa yleensä vaikeata ja pitkäkestoista ongelmaa (Moilanen ym. 2004, 136).

Ympäristötekijät suojaavat lapsen normaalia kasvua ja psyykkistä kehitystä. Suojavista tekijöistä tärkein on se, että lapsella tai nuorella on lähipiirissä ainakin yksi läheinen, turvallinen ja lapselle tai nuorelle aidosti läsnä oleva aikuinen. Kouluiässä kehitystä suojaavat myös toimivat kaverisuhteet ja lapselle mieluisa harrastus. Aikuisen rooli ohjaajana on nyky-yhteiskunnassa lisääntynyt. Vanhemmat voivat omalla toiminnallaan joko tukea tai vaarantaa lapsen kasvua ja kehitystä. Perheen sosiaalisella asemalla näyttää olevan vaikutusta arvojen yleisyyteen, eli mitä huonompi sosiaalinen asema perheellä on, sitä heikommat ovat nuorten arvot. Lasten päihteiden käyttö ja muut epäterveelliset tottumukset johtuvat osittain siitä, että perhe ei ota niihin selkeää kantaa (Kempainen 2000, 213 - 214).

2.2 Lasten ja nuorten päihteidenkäyttö

Suomalaisnuorten päihteiden, kuten alkoholi, huumeet ja päihtymystarkoituksessa käytettyjen lääkkeiden käyttö on yleistynyt viime vuosikymmeninä ja käytön aloittamisikä on laskenut. Alkoholi on suomalaisnuorten valtapäihde (Salaspuro, Kiiänmaa, & Seppä 2003, 100). Terveystieteen ja Hyvinvointilaitoksen terveystapatutkimuksen mukaan vuonna 2009 9 % 12-vuotiaista tytöistä ja pojista käytti alkoholia. Iän karttuessa alle 18-vuotiaista enää alle 10 % oli raittiita. Alkoholia käytti kuukausittain tai useammin lähes puolet 14 - 18-vuotiaista tytöistä ja pojista. Kuukausittain tosihumalaan asti juovia saman ikäluokan nuorista pojista 22 % ja tytöistä 21 %. Alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö on Suomessa myös muuta Eurooppaa yleisempää. Lasten ja nuorten huumausaineiden kokeilut vähenivät 2000-luvun alussa, mutta myönteinen kehitys on loppunut. Vuoden 2010 kouluterveyskyselyn mukaan lukion 1.- ja 2.- luokkalaisista 11 % oli joskus kokeillut laittomia huumeita. Vastaavan ikäisillä ammattioppilaitoksen opiskelijoista oli 17 % kokemuksia laittomista huumeista (Päihdetilastollinen vuosikirja 2010).

Nuorten päihteiden käytöllä on pitkäaikaisia vaikutuksia heidän tulevan päihteiden käytön tai päihdehaittojensa kanssa. Varhainen alkoholin käytön aloittaminen on

voimakkaimpia myöhemmin alkoholiriippuvuutta ennustavia tekijöitä. Mitä nuorempa-
na päihteille altistutaan sitä suurempi on päihderiippuvuuden riski. Nuorten päihteiden
käytön aloittaminen riippuu ennen kaikkea ulkoisista tekijöistä, kuten toveripiiristä
ja sitä tukevat omat aikuistumis- ja itsenäistymispyrkimykset. Perinnöllisillä tekijöillä
on huomattava merkitys päihteiden käytön jatkumiselle ja päihderiippuvuuden kehity-
miselle (Salaspuro ym. 2003, 102).

Lapsuudessa ilmennyt aggressiivisuus, impulsiivisuus, vaikeat käyttäytymisen häiriöt,
kapinallisuus ja muut itsehallinnan vaikeudet ennustavat myös nuoruuden päihteiden
käyttöä ja niihin liittyviä häiriöitä. Luonteeseen liittyvät häiriöt, kuten tunteiden hallin-
nan vaikeus tai tarve etsiä jännitystä ja ärsykeitä vaikuttavat päihdehäiriön riskiin
nuoruudessa. Kulttuuriset ja lähiympäristöön liittyvät tekijät, kuten perheen heikko
sosioekonominen asema, asuinympäristön rikollisuus tai etenkin päihteiden helppo
saatavuus, lisäävät nuorten päihdeongelmien vaaraa. Päihteitä käyttävä, niihin
myönteisesti suhtautuva ja epäsosiaalinen ystäväpiiri altistaa nuorta sekä epäsosiaa-
liselle kehitykselle että päihteiden käytölle (Salaspuro ym. 2003, 102).

Päihdeongelmien riskiä lisääviä perheeseen liittyviä tekijöitä ovat vanhempien mie-
lenterveyden ongelmat ja heidän asenteensa päihteiden käyttöön. Päihteitä käyttävi-
en vanhempien lapset joutuvat muita useammin huostaan otetuiksi tai muuten sijoite-
tuiksi (Roine ym. 2010, 47). Masentunut tai päihdehäiriöistä itse kärsivä vanhempi ei
jaksakaan olla kiinnostunut osallistumaan lapsen tai nuoren arkielämään eikä kykene
asianmukaiseen vanhemmuuteen. Myös vanhempien nuoreen kohdistuvat odotuk-
set, epäselvyydet perheen rajoista tai nuoreen kohdistuva epäjohtamukaisuus, koh-
tuuttomat rangaistukset sekä vihamielinen perhe-ilmapiiri lisäävät riskiä päihdeon-
gelmiin. Vaaratekijöitä ovat niin ikään vanhempien ja nuorten keskinäisen suhteen
etäisyys sekä sisäiset pitkittyneet ristiriidat (Salaspuro ym. 2003, 102).

Päihteiden terveydelliset haittavaikutukset ovat samat sekä lapilla, nuorilla että aikuisilla.
Tapaturmat ovat ehkä merkittävin suomalaisten nuorten alkoholin käyttöön liitty-
vä haitta. Lapsilla ja varhaisnuorilla alkoholi laskee verensokeria. Aivojen energian-
saanti ja toimintakyky riippuvat verensokerin saatavuudesta, alkoholin aiheuttamasta
verensokerin vähentymisestä voi olla seurauksena tajuttomuus tai jopa kuolema.
Tiedetään tapauksia, joissa alle 10-vuotiaita lapsia on kuollut alle yhden promillen

humalatilassa. Vielä nuoruusiässä päihteet ovat vaaratekijöitä yksilön normaalille kehitykselle kuten sukupuoli- ja kasvuhormonituotannolle. Hermoston altistuminen päihteille vaikuttaa hermoston toiminnan normaaliin kehitykseen. Eräiden kokeellisten havaintojen mukaan alkoholin käyttö lisää aggressiivisuutta ja huonontaa kognitiivisia toimintoja (Salaspuro ym. 2003, 103 - 104).

Varhainen tai myöhäinen nuoruusikä ovat päihdehäiriöiden alkamisen ja kehittymisen kannalta keskeinen kehitysvaihe. Päihdehäiriöiden tyypilliseksi alkamisiäksi on todettu ikäkausi 15 -19 vuotta. Päihdehäiriöistä kärsivien nuorten päihteiden sekakäyttö on yleistä. Suurimmalla osalla, noin 80 %:lla näistä nuorista on myös muita mielenterveyshäiriöitä. Hyvin nuorena alle 15-vuoden iässä alkanut huumeiden käyttö liittyy sekä huumeiden ongelmakäyttöön että päihde- ja muihin mielenterveyden häiriöihin nuoruudessa ja huonoon aikuisuuden ennusteeseen (Salaspuro ym. 2003, 105 - 106).

Lasten ja nuorten mielenterveyshäiriöt ja niihin liittyvä päihteiden käyttö lisää myös syrjäytymisen riskiä. Käytännön tasolla se tarkoittaa yksinäisyyttä, sosiaalisten suhteiden vähäisyyttä ja putoamista koulu- ja työelämästä. Nämä lapset tai nuoret ovat kohtaloonsa alistuneita ja vähätellen itseensä suhtautuvia. Erityisesti syrjäytyminen uhkaa silloin kun läheisten aikuisten välittäminen ja huolenpito puuttuu. Dosentti Irmeli Järvitien Helsingin ala-asteen oppilaita koskevassa sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 1999 julkaisemassa tutkimuksessa 45 % oppilaista oli lievässä ja kolmannes vakavassa syrjäytymisvaarassa (Kemppainen 2000, 199).

Syrjäytymisessä on kysymys ihmisen toimintamahdollisuuksien kaventumisesta. Syrjäytymisuhan alainen lapsi tai nuori tarvitsee jatkuvaa aikuisen tukea ja valvontaa. Koulu, sosiaali-, liikunta- ja nuorisotoimi tekevät ennaltaehkäisevää työtä omalta osaltaan lasten ja nuorten psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukemiseksi, mielenterveyshäiriöiden, päihteiden väärinkäytön ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi (Kemppainen 2000, 204).

Nuorisotyö toimii lasten- ja nuorten vapaa-ajassa, kodin, koulun ja työn elämänalueiden ulkopuolella. Nuorisotyö, jossa huomioidaan sukupuolien väliset, sukupuolisensitiiviset erot on Suomessa aina 2000-luvulle saakka tarkoittanut pääasiassa tyttöjen

parissa tehtävää työtä. Nuorisotyötä ja toimintaa kehitetään jatkuvasti ja auttamistavat sovelletaan sen mukaan, millaisten lasten tai nuorten kanssa työskennellään. Yhdeksi kehittämisen kohteeksi nuorisotyössä on noussut sukupuolisensitiivinen poikatyö (Hoikkala ym. 2007, 11, 521).

3 SUKUPUOLISENSITIIVINEN POIKATYÖ NUORISOTYÖSSÄ

Länsimaissa on tapana jakaa henkilöt kahteen sukupuoliluokkaan, nainen tai tyttö, mies tai poika. Kuitenkin hyvin harva ihminen edustaa yksiselitteisesti naista tai miestä. Sukupuoli on monimuotoinen kokonaisuus, jossa on erilaisia ilmenemismuotoja. Se on biologinen ominaisuus, johon sisältyy psyykinen, sosiaalinen, aistillinen sekä juridinen kokemus. Sukupuolia ei ole vain kaksi, vaan niihin kuuluvat sukupuolen eri ulottuvuudet ihmisessä ja ihmisten erilaiset kokemukset omasta sukupuolestaan. Sukupuolen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kannalta on äärimmäisen tärkeää, että sukupuolen moninainen luonne otetaan huomioon kaikissa tilanteissa. Sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä avoin, erilaisuutta hyväksyvä ilmapiiri tukee jokaisen yksilön taitoa elää sukupuolisessa maailmassa (Vilkkä 2010, 16- 17, 22, 132).

Sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä lähtökohtana on että lapsilla ja nuorilla on oikeus kasvaa oman identiteetin mukaiseen sukupuoleen. Työssä tuetaan yksilöitä tiedostamaan oma sukupuolisuus, jota vasten lapsi tai nuori kykenee rakentamaan omaa sukupuoli-identiteettiään (Vilkkä 2010, 133). Sukupuolisensitiivinen lähestymistapa nuorisotyössä mahdollistaa tyttöjen ja poikien erilaisuuden hyväksymisen ja samalla tasa-arvon edistämisen. Siinä on myös mahdollista saada esille molempien sukupuolten tarpeet, kokemukset ja erityispiirteet. Sukupuolisensitiivistä työtä tehdäkseen nuorisotyöntekijän on mietittävä mistä suunnasta sukupuolisensitiivisyyttä lähestyy (Hoikkala ym. 2007, 527).

Sukupuolisensitiivisyydessä perusajatuksena on, että sukupuoli on muutakin kuin biologiaa. Se on yhteiskunnallinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja historiallinen kokonaisuus. Sukupuolisensitiivinen työote tarkoittaa, että tunnistetaan sukupuolen vaikutus ihmisen elämään ja hänen tekemiinsä ratkaisuihin. Kyse ei ole kullekin sukupuolelle

luontaisina pidettyjen käyttäytymismallien vahvistamisesta vaan niiden näkyväksi tekemistä. Sukupuolitietoisuus tai -sensiivisyys viittaa siihen että tiedostetaan odotukset, joita yhteiskunta tytöille ja pojille asettaa. Kun nämä odotukset on tunnistettu ja tiedostettu, niitä voidaan alkaa muuttaa moninaisuutta ja useampia vaihtoehtoja kummallekin sukupuolelle sallivaan suuntaan (Hoikkala ym. 2007, 521 - 523).

Sukupuolisensiivisessä nuorisotyössä käsitykset sukupuolesta rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Nuorisotyössä sukupuolisensiivinen työote mahdollistaa uusien moniammatillisten työmenetelmien kehittämistä ja käyttöön ottoa lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä. Myös fyysisillä nuorisotiloilla on suuri merkitys tyttöjen ja poikien mahdollisuuksiin toteuttaa itseään. Nuorisotilat voivat viestittää maskuliinisuutta tai feminististä kuvaa siitä mitä tytöiltä tai pojilta odotetaan, mistä heidän oletetaan olevan kiinnostuneita, miten käyttäytyään, mitä harrastetaan tai mitä ammatinvalintoja heiltä odotetaan (Hoikkala ym. 2007, 523).

Sukupuolisensiivinen nuorisotyö ei siis ole perinteistä tyttö- ja poikatyötä vaan osa lapsen ja nuoren kasvua ja sen tukemista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että toisaalta tytön ja pojan kasvun tukemisessa otetaan entistä enemmän huomioon ne asiat, joihin sukupuoli lapsissa ja nuorissa vaikuttaa. Toisaalta taas sukupuolisensiivisessä nuorisotyössä pyritään siihen, että tytöillä ja pojilla olisi mahdollisimman laajat mahdollisuudet tehdä juuri sitä, mistä he pitävät riippumatta sukupuolesta. Tämä ongelma esiintyy erityisesti pojilla, sillä yhteiskunta odottaa vieläkin poikien käyttäytymisen sen kapean näkemyksen mukaan, joka tekee heistä lopulta miehiä. Yksinkertaisten sukupuolisensiivinen nuorisotyö poikien osalta tarkoittaa sitä, että toisaalta kannustetaan poikia olemaan juuri sellaisia kuin he ovat, rohkaistaan heitä omien tunteidensa kanssa ja toisaalta muokataan yhteiskuntaa entistä suopeammaksi ja suvaitsevammaksi myös poikien kasvun osalta (Hoikkala ym. 2007, 523).

Kaikilla ei ole turvallisia kotiooloja eikä kannustavia vanhempia tai esikuvia miehisyydestä. Perhe saattaa olla turvaton, äiti tai isä tai molemmat vanhemmat alkoholisoituneet ja väkivaltaisia. Perheessä saattaa olla yksi vanhempi tai ei kunnolla yhtään. Pojat hakevat hyväksyntää ja kelpaavuuden tunnetta peilaamalla itseään aikuiseen. Nuorisotyössä on mahdollisuus tarjota rohkaisevia, kannustavia ja turvallisia esikuvia miehenä olemisesta, laajaa tilaa ilmentää itseään ja omaa sukupuoltaan. Sukupuolta

huomioivassa nuorisotyössä tarvitaan pojille suunnattuja ryhmiä, joissa on tarkkaan mietitty mitä tarjotaan pojille ja miksi. Työ vaatii koulutettuja ohjaajia, moniammatillista yhteistyötä sekä taitoa kohdata pojat yksilöinä (Hoikkala 2007, 526 - 528).

Poika- ja miestyötä tekeviä tahoja onkin nykyisin jo useita. Työmuodon sisällöt ovat moninaisia ja ulottuvat miespoliittisista toimijoista isä- ja kaveritoimintaan, maahanmuuttaja-, miestyöhön sekä sukupuolivähemmistöihin kohdistuvaan työhön (Nybergh 2007, 2).

3.1 Sukupuolisensitiivistä poikatyötä tekevät tahot Suomessa

Folkhälsanin poikaryhmätoiminta

Valtakunnallinen Folkhälsan on ruotsinkielellä toimiva sosiaali- ja terveysalan järjestö. Se perustettiin vuonna 1921. Folkhälsaniin kuuluvat Samfundet Folkhälsan, Folkhälsans Förbund, 4 piirijärjestöä, 100 paikallisyhdistystä, yleishyödyllisiä palveluyhtiöitä sekä säätiöitä. Pojille Folkhälsan tarjoaa poikaryhmätoimintaa, jota kannustaa poikien terveyteen ja hyvinvointiin panostaminen. Ryhmissä keskustellaan erilaisista aiheista kuten vallitsevista yhteiskuntarakenteista, normeista, terveydestä, tulevaisuudesta, luottamuksesta, tasa-arvosta ja identiteetistä. Poikaryhmien tavoitteita ovat lisäksi miettiä vastuun, itsensä ja muiden kunnioituksen ja osallisuuden käsitteitä, tukea poikien sosiaalista toimintakykyä ja empaattista kehittymistä, sekä antaa tilaa poikien välisille keskusteluille. Ryhmät ovat tarkoitettu vapaa-ajan harrastukseksi murrosikäisille pojille heidän omilla ehdoillaan (Nybergh 2007, 9).

Reitille-toiminta (yhteistyöverkosto Oulussa)

Reitille-pienryhmätoiminta on tarkoitettu 10 -14-vuotiaille sosiaalisen vahvistamisen tarpeessa oleville pojille eri puolilla Oulua. Reitille-toiminnan tavoitteena on puuttua nuorten häiriökäyttäytymiseen kouluissa, asuinalueilla sekä nuorisotiloissa. Ennaltaehkäisevin menetelmin pyritään löytämään huolta herättävät nuoret ja ohjaamaan heidät "Reitille" ennen kuin tarvitaan lastensuojelun toimenpiteitä. Reitille-toiminta on aluekohtaista sosiaalista nuorisotyötä, joka sijoittuu osittain lastensuojelun avohuol-

lon rinnalle sitä tukien. Reitille-toiminnassa on sekä pojille että heidän vanhemmilleen suunnattuja ryhmiä, joiden tavoitteena on kasvun ja kasvatuksen tukeminen ja vuorovaikutuksen lisääminen. (Nybergh 2007, 9 - 10).

Setlementtinuorten liitto ry

Setlementtinuorten liitto ry toimii setlementtiliikkeen nuorisotyön keskusjärjestönä Suomessa. Se on valtakunnallinen varhaisnuoriso- ja nuorisotyön keskusjärjestö, jolla on 8 piirijärjestöä ja 42 paikallisyhdistystä eri puolella Suomea. Setlementtinuorten liitto ry on myös Setlementtiliitto ry:n järjestötyökumppani. Setlementtinuoret toteuttavat pojille suunnattuja toimintaa. Näistä osalla on sukupuolisensitiivinen lähestymistapa, joka tarkoittaa muun muassa sitä, että sukupuolta ja sukupuolen moninaisia tarkoituksia pohditaan, kyseenalaistetaan ja mahdollistetaan (Nybergh 2007, 10).

Toimintakeskus Tasoristeys (Non Fighting Generation ry)

Vuodesta 2004 toiminut Toimintakeskus Tasoristeys on suunnattu erityisesti murrosikäisille pojille. Tasoristeys on osa Non Fighting Generation ry:n toimintaa. Toimintakeskus Tasoristeuksen tavoitteena on ennaltaehkäistä yhteiskunnallista syrjäytymistä, vaikeuksien keskelle joutumista ja ongelmien syntymistä tai niiden syventymistä. Järjestö pyrkii tavoittamaan sekä tavallisessa aikuistumisprosessissa olevat murrosikäiset pojat että jo oireilevat nuoret miehet. Tasoristeys tarjoaa erityisesti murrosikäisille pojille yksilöllistä ja pitkäjänteistä tukea. Yksi toiminnan muoto on vertaisryhmätoiminta, johon yleensä liitetään keskustelut koulutettujen ohjaajien johdolla, liikunta ja nuorten aktiivinen oma toiminta (Nybergh 2007, 10).

Sukupuolisensitiivinen poikatyö (Hesan Nuorten Ääni)

Hesan Nuorten Äänen vuodesta 2004 toimivassa sukupuolisensitiivisessä poikatyössä lähtökohtana on, että sukupuoli ei ainoastaan ole biologiaa, vaan myös kulttuurinen ja yhteiskunnallinen konstruktio. Poikatyö pyrkii laajentamaan sukupuolirooleja ja välttämään kapeita ja rajoittavia määritelmiä miehen mallista. Hesan Nuorten Äänen poikatyössä kootaan 6-8 pojan suuruisia ryhmiä, jotka tapaavat säännöllisesti ohjaajan kanssa. Pojat laativat yhdessä heille sopivan toimintamallin ja hakevat sii-

hen rahoitusta. Poikatyön arvoja ovat dialoginen kanssakäyminen, pojan tukeminen poikana ja mieheksi kasvamisessa sekä tasa-arvoisuuden kunnioittaminen ja erilaisuuden arvostaminen YK:n ihmisoikeuksien julistuksen mukaisesti. Tavoitteita ovat muun muassa ihme-miehen myytin romuttaminen, miesmaailmaan sisäänpääsy, realistinen seksuaalisuuden sisäistäminen, sekä vastuun ja velvollisuuden käsitteiden pohtiminen. Sukupuolisensitiivinen poikatyö haluaa myös vahvistaa poikien itsetuntoa ja omanarvontuntoa (Nybergh 2007, 11).

Vantaan Icehearts ry

Vantaan Icehearts ry on yhteistyössä kunnallisten sosiaalityöntekijöiden kanssa kehittänyt syrjäytymisen ennaltaehkäisemisen mallin. Vantaan Icehearts ry on toiminut vuodesta 1996 lähtien. Se tarjoaa pitkäaikaista ennaltaehkäisevää toimintaa 6-18-vuotiaille pojille, joiden syrjäytymisriski on suuri. Icehearts järjestää jääkiekkjoukkueita, joissa pojat aloittavat noin kuuden vuoden vanhana ja jatkavat samassa joukkueessa ja saman valmentajan parissa noin 15 vuotta. Toiminnan pitkäaikainen jatkuvuus on yksi sen tärkeimmistä edellytyksistä. Joukkueet tapaavat ja pelaavat valmentajan johdolla kerran viikossa. Ryhmät ovat enimmillään 15 hengen suuruisia ja niitä järjestetään sekä Helsingissä että Vantaalla. Jääkiekkjoukkueiden tarkoitus on luoda pojille vahvaa itsetuntoa ja yhteishenkeä, sekä ehkäistä yhteiskunnallista syrjäytymistä. Valmentaja toimii myös poikia ja heidän perheitään tukevana kasvattajana. Se pitää joukkueiden ohella pojille koulussa iltapäiväkerhoa ja osallistuu perheen kanssa lapsen koulun suunnitteluun ja muuhun toimintaan (Nybergh 2007, 11).

Sukupuolisensitiivistä poikatyötä on kehitetty Suomessa erilaisten hankkeiden avulla yhteistyössä nuoriso- sosiaali- ja terveystoimien ja eri järjestöjen kanssa. Työtoimintaa on kehitetty myös erilaisissa nuorten hyvinvointiin lisäämiseen suuntautuvissa verkostoissa kunnallisten toimijoiden, settlementtikentän, muiden järjestöjen, ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja alueellisten toimijoiden kanssa. Tulevaisuuden haasteena on vakiinnuttaa poikien sukupuolisensitiivinen nuorisotyö pysyväksi toiminnaksi Suomessa (Hoikkala ym. 2007, 529 - 530).

3.2 Sukupuolisensitiivisessä poikatyössä käytettäviä toimintamenetelmiä

Suomi on varallisuuden ja yhteiskuntaluokkien suhteen varsin vähän kahtia jakautunut yhteiskunta. Tämä on ristiriidassa sen havainnon kanssa, että Suomi on kansainvälisesti katsoen sukupuolen mukaan vahvasti jakautunut maa. Sukupuolen mukaan eriytyneet ryhmät tarjoavat mahdollisuuden oman sukupuoli-identiteetin kehittymiselle. Nuorisotyössä on ryhdytty rakentamaan toimintamuotoja molemmille sukupuolille (Hoikkala ym. 2007, 531 - 532). Pojille toimiviksi työ- ja toimintamenetelmiksi ovat osoittautuneet toimintaan liittyvät työmenetelmät kuten seikkailukasvatus- ja elämyspedagogiikka sekä sukupuolisensitiivinen pienryhmätoiminta.

Seikkailukasvatus

Seikkailukasvatuksella on pitkä käytännön perinne kasvatuksen historiassa. Kuuluisimpia seikkailukasvatukseen liittyviä legendoja olivat Platonin filosofiateokset, Homeroksen Odysseija ja Rosseaun Emilie. Nykymuodossaan seikkailukasvatus on tunnettu yli 50 vuotta. Iso-Britanniassa ja Amerikassa moderniin seikkailukasvatukseen kuuluu monia suuntauksia, joiden yhtenäinen periaate on kokemuksen muuntaminen oppimisprosessiksi. Tavoitteena ovat kokemusten hankkiminen ja positiiviset muutokset ihmisen ajattelussa, tunteissa ja toiminnassa. Näiden avulla myös muutokset yhteisössä ovat mahdollisia. Seikkailukasvatukseen kuuluu kolme ulottuvuutta, seikkailu, ulkoilma ja ympäristö. Se on kokemus, johon sisältyy epävarmuus tulevas- ta. Seikkailu voi tapahtua yksilön henkisellä ja fyysisellä tasolla sekä sosiaalisena ryhmätoimintana (Karppinen 2005, 24 - 25, 36).

Suomeen 1990-luvulla uudelleen löydetty seikkailukasvatus tuotiin lähinnä lastensuojelun ja nuorisohuollon terapeuttisena menetelmänä, josta se siirtyi myös nuorisotyön työ- ja toimintamuodoksi. Viime vuosina seikkailukasvatuksesta on alettu myös puhua yhtenä pedagogisena vaihtoehtona yhä tietopainotteisemmassa yhteiskunnassa. Suomalainen seikkailukasvatusilmiö eroaa Euroopan suurkaupunkikulttuurista monessa mielessä. Seikkailullinen ja kokemuksellinen toiminta ovat kuuluneet oleellisesti suomalaiseen kulttuuriin ja elämään. Suomalaisten suurelle enemmistölle elämä on ollut taistelua vuosisatojen ajan ja yhteistoimintaa luonnon kanssa (Karppinen 2005, 35 - 36).

Seikkailukasvatus jaetaan toiminnan tarkoituksen ja tavoitteiden mukaan eri osa-alueisiin. Ohjelman sisältö riippuu osallistujien tarpeista, jotka suunnataan heille tilanteen mukaan. Seikkailullinen ja kokemuspohjainen toiminta kohdistetaan eri psyykkisen ja käyttäytymisen tasoille. Seikkailuohjelmien katsotaan vaikuttavan tunnetasoon, ajatteluun, toimintaan ja käyttäytymiseen sekä häiriökäyttäytymiseen. Näitä tasoja pyritään vahvistamaan, kehittämään tai muuttamaan eri ohjelmamalleilla (Karppinen 2005, 44).

Ensimmäinen ohjelmamalli liittyy vapaa-aikaan ja virkistykseen, jolloin painopiste on tunnepitoisissa tavoitteissa. Toinen malli korostaa kasvatusta ja opetusta, joiden avulla pyritään laajentamaan käsitteitä, tietoja ja ajatuksia erilaisissa tilanteissa tai murretaan vanhoja asenteita positiiviseen suuntaan. Kolmannen ohjelman avulla keskitytään vahvistamaan toivottua käyttäytymistä ja muuttamaan epätoivottua käyttäytymistä uusissa tilanteissa. Neljännen toimintamallin avulla pyritään kuntouttamaan ja korjaamaan ei toivottuja ajatusrakennelmia (Karppinen 2005, 44).

Suomessa seikkailukasvatuksessa on jo sen alkuvaiheessa painotettu ryhmätoiminnan ja yksilön luontaisen kohtaamisen merkitystä. Seikkailukasvatusta työssään soveltava nuorisotyöntekijä suunnittelee yhdessä nuorten kanssa tavoitteellisia toimintakokemuksia, jotka tarjoavat nuorille erilaisia mahdollisuuksia kasvaa yhdessä muiden nuorten kanssa kohti vastuullisuutta ja itsenäisyyttä. Yhteisöllisyyden ja osallisuuden tukemisen näkökulmasta painopisteenä on kasvatusta, koulutusta sekä kasvu ja kehittyminen. Vapaa-ajan ja virkistykseen taso on myös tärkeää, koska yhteisen hauskanpidon avulla luodaan rento ja hyväksyvä ilmapiiri (Hoikkala ym. 2007, 498, 512).

Nuorisotyöntekijän roolissa korostuvat osallistujien lähtökohtien ja tavoitteiden ymmärtäminen, kommunikaatio, innostaminen ja kasvatuksellisten ja sosiaalisten muutosten edistäminen. Ohjaajalla tulee olla mielikuvitusta tehtävien kehittämisessä, ongelmanratkaisussa ja riskien kartoituksessa. Seikkailukasvatuksessa ohjaajan taidot jaetaan usein kolmeen osaan. Kovat taidot, kuten kiipeily, ensiapu- ja suunnistustaidot ovat fyysisiä haasteita. Pehmeillä taidoilla tarkoitetaan organisointiin ja ohjaamiseen liittyviä taitoja kuten suunnittelu, reflektointi ja kasvatuksellisuus. Kolmannet eli metataidot, joihin kuuluu taito havaita ryhmässä tapahtuvia ilmiöitä, tapahtumia sekä

huomioida niitä ohjaustoiminnassa. Pehmeät ja metataidot ovat keskeisessä roolissa uudemmissa seikkailukasvatusohjelmissa (Hoikkala ym. 2007, 515).

Ryhmätoiminnan keskiössä ovat lapset tai nuoret, heidän muodostama ryhmä ja ryhmän prosessit. Ryhmätoiminnan järjestelyissä annetaan ryhmälle mahdollisimman suuri rooli. Ennen toiminnallista jaksoa laaditaan kyseiselle jaksolle turvallisuussuunnitelma. Nuorisotyöntekijä toimii ryhmän aikuisena jäsenenä, jolla on ammatillinen aikuisen vastuu. Hänen tulee sitoutua ryhmän ohjaamiseen koko ryhmän elinkaaren ajan. Sitoutumisen lisäksi ohjaajan on tiedostettava omat rajansa ja pidettävä niistä kiinni. Seikkailukasvatusohjaajan ammattitaitoa on hallita sekä ryhmän ohjaamisen että toiminnanohjaaminen samanaikaisesti (Kivelä & Lempinen 2010, 42 - 43, 66).

Elämyspedagogiikka

Yksi merkittävimmistä elämyspedagogiikan kehittäjistä oli saksalainen 1800-luvun lopulla syntynyt reformipedagogi Kurt Hahn. Hän ei luonut yhtenäistä kasvatusteoriaa vaan otti vaikutteita niin antiikinajattelijoilta kuin oman aikansa kasvatuksellisilta vaikuttajilta. Kurt Hahnin kasvatuskäsitykseen liittyi ajatus terveestä sielusta terveessä ruumiissa. Hahn uskoi, että kasvatuksen avulla yhteiskuntaa voidaan muuttaa sisältäpäin. Tämän vuoksi päättäjillä ja kasvattajilla tuli olla sama arvopohja. Harjoitusten tavoitteena oli kasvatettavan omien rajojen löytäminen ja saavutuksista nauttiminen (Hoikkala ym. 2007, 458 - 459). Hahnilaisen kasvatusteorian pedagogisena ajatuksena oli tukea yksilön kasvamista, vahvistamista, ja hyveellisyyttä ihmisen välisessä vuorovaikutuksessa heidän kohdatessaan haasteita poikkeuksellisissa olosuhteissa (Räty 2011, 12).

Elämyspedagogiikassa on siis kyse kasvatuksellisesta, oppimiseen tähtäävästä toiminnasta. Elämyspedagogiikka korostaa tietojen ja taitojen oppimisen sijaan ihmisenä kasvamista, kehittymään olemaan parempi ihminen. Siihen kuuluu myös prosessilähtöinen ajattelu. Oppiminen nähdään prosessina, jossa yksilön ja ryhmän kehitysilmiöt mahdollistavat yksilön sosiaalis-emotionaalisten taitojen kehittymisen. Elämyspedagogiikassa korostetaan yhteisön kasvattavaa merkitystä, jolloin ryhmässä koetaan elämyksiä sekä saadaan palautetta ja opitaan yhteisten elämysten ja kokemusten

ten kautta itsestä yksilönä, ryhmän jäsenenä ja sosiaalisena toimijana (Räty 2011, 11 -12).

Elämyspedagogiikka on yhteistoiminnallista oppimista, jossa korostuu yksilöllinen sekä yhteisöllinen vastuu. Taustalla on sosiaalipedagoginen näkemys siitä, että ihminen on aktiivinen ja sisältäpäin ohjautuva, mutta hänen oppimiseensa ja muuhunkin toimintaansa sosiaalisella yhteisöllä on huomattava vaikutus. Saman näkemyksen mukaan jokainen yksilö on kykenevä itse ohjautumaan ja määräämään suunnan, johon haluaa kehittyä. Hahnin mukaan elämyspedagogiikan ja ohjaamisen tulisi vahvistaa heikkoja ja horjuttaa itseensä tyytyväisiä. Ajatusten taustalla on ajatus, että heikoimmat tarvitsevat onnistuakseen kokemuksia ja rohkaisua rakentaa tätä kautta positiivisempaa minäkuvaa, pystyvyyttä ja itsevarmuutta. Kun taas itsevarmat, vahvat ja menestyvät tarvitsevat kyseenalaistamista huomatakseen omia kasvun paikkoja (Räty 2011, 22 - 23).

Suomeen elämyspedagogiikka tuli 1990-luvun alussa. Pohjalla oli kuitenkin suomalaisten luonto- ja leiritoimintaperinne. Elämyspedagogisen ajattelutavan mukaan ryhmätoimintaa aloitettaessa yksilölliset ja yhteiset tavoitteet, mahdollisuudet, ehdot sekä rajoitukset tuodaan avoimesti ja selkeästi esille ja niistä keskustellaan ryhmän jäsenten kanssa. Yksilöiden ja ryhmän tavoitteet tulevat osallistujilta. Niitä tarkastellaan välillä pyrkien kehittymiseen sekä viemään tilannetta eteenpäin. Toiminnan aikaisesta käyttäytymisestä sovitaan yhdessä ryhmän jäsenten kanssa ja sääntöjä muokataan tarvittaessa. Osallistujat seuraavat itse toimintaa ja päättävät, millä tasolla ja syvyydellä he toimintaan osallistuvat. Osallistujien vastuulla on toimia, tehdä päätöksiä ja valintoja ja olla vastuussa omasta oppimisestaan (Räty 2011, 13, 22 - 23).

Nuorisotyöntekijän roolissa korostuu aito, toista ihmistä kunnioittava lähtökohta, jossa perusajatuksena on kasvamaan auttamisen. Toiminnan turvallisuus sekä ohjaajan kokemukset asiakasryhmänsä tyyppillisistä piirteistä kulkevat käsi kädessä. Toimintaan liittyvien riskien tulee olla yleisesti hyväksytyjä ja riskeissä huomioidaan yksilöiden fyysinen ja psyko-sosiaalinen kokonaisuus. Toimintaympäristön tuntemus sekä harjoitteiden ja tehtävien hallinta mahdollistavat sekä toiminnan turvallisuuden että haasteellisten kasvamis tilanteiden rakentamisen (Räty 2011, 26 - 27).

Nuorisotyöntekijällä tulee olla vankka kokemus ryhmän kanssa toimimisesta. Tärkeitä tekijöitä ovat ohjaajan oma persoonallisuus, päätökset, ryhmän mukaan mukautuminen, eettisyys, keskustelutaidot, empaattisuus sekä metataidot. Nuorisotyöntekijän ensisijaisena tehtäviin kuuluu myös sopivien kokemusten rakentaminen, ongelmien esilletuonti, rajojen asettaminen, osallistujien kannustaminen, kokonaisvaltaisesta turvallisuudesta huolehtiminen sekä oppimisprosessin avustaminen. Ohjaajan tehtävänä on myös esitellä osallistujien tarpeisiin rakennettuja, merkityksellisiksi tarkoitettuja toimia tai tehtäviä. Reflektoinnissa eli palautekeskusteluissa ryhmä arvioi omaa ja ryhmän toimintaa, miettii kehittämisen kohteita sekä sopii kuinka kehittämistä toteutetaan. Palautekeskustelut voivat olla myös henkilökohtaisia, parityöskentelyä tai itsenäistä työskentelyä (Räty 2011, 23, 27, 30).

Suomalaiseen nuorisotyön työ- ja toimintakäytännöksi elämyspedagogiikka että seikkailukasvatus otettiin heti niiden maahantulon jälkeen. Käytännön toiminnassa on vaikeaa tehdä eroa näiden toimintamuotojen välille. Elämyspedagogiikka liittyy kasvatukseen ja sosiaaliseen oppimiseen elämysten kautta kun taas seikkailukasvatuksessa korostuvat riskit ja yllätyksellisyys. Seikkailukasvatukseen sisällytetäänkin usein elämyspedagogiikan perusnäkemykset (Hoikkala ym. 2007, 496 - 497).

Sukupuolisensitiivinen pienryhmä

Sukupuolisensitiivisessä pienryhmätoiminnassa on kyse sellaisista kasvu- ja oppimisprosesseista, jotka vahvistavat yksilöiden oman itsensä löytämistä sekä elämäntähtäilyä. Pienryhmätoiminnan sisältöjen kehittämiseen on vaikuttanut muun muassa Meadin (1972) sosialisatioteoria. Teorian mukaan ihminen toimii aina tavoitteellisesti toisten ihmisten ja sosiaalisten instituutioiden muodostamassa sosiaalisessa kentässä. Hän ei kykene toimimaan ilman kieltä, kulttuuria, toimeentuloa ja yhteiskunnallisia suhteita. Ihminen on riippuvainen edellä mainituista ilmiöistä, mutta tuottaa niitä samalla myös itse (Muhonen ym. 2009, 12).

Pienryhmällä tarkoitetaan yleensä jotain tiettyä rajattua ihmisten joukkoa, joka on koossa joko ryhmätoiminnan toteuttamista varten tai joka alun perin on olemassa jostain muusta syystä, mutta tulee osalliseksi ryhmätoiminnasta. Sosiaalipsykologia

määrittelee ryhmän olevan tietoinen itsestään, tarkoituksestaan ja rajoistaan. Se toimii vuorovaikutteisesti, on keskinäisesti toisistaan riippuva, yhteiseen tavoitteeseen ja ryhmäläisten henkilökohtaisiin tavoitteisiin suuntautunut, ohjattu tai johdettu. Ryhmätoiminnassa on keskeistä paitsi toiminta ja siitä oppiminen, myös itse ryhmässä oleminen, ryhmätoiminnan prosesseille altistuminen ja niistä oppiminen. Selvää on, että toimintaansa aloitteleva ryhmä ei täytä kaikkia ryhmän ehtoja (Kivelä ym. 2010, 28).

Yleensä pienryhmä muodostuu 3-15 henkilöstä. Ryhmä muodostuu, kun ryhmä tiedostaa keskinäisen riippuvuutensa, eli yksilöt ymmärtävät toimiensa ja toisten ryhmän jäsenten toiminnan vaikutukset koko ryhmään. Kehittyäkseen ja toimiakseen ryhmä tarvitsee jäsentensä välistä vuorovaikutusta, sekä tunnetta keskinäisestä vaikuttamisesta. Jokaisella ryhmän jäsenellä täytyy olla mahdollisuus esittää mielipiteitä ja päättää yhteisistä asioista. Tätä kautta syntyy tunne keskinäisestä arvostuksesta, omasta tärkeydestä ja ryhmään kuulumisesta. Vuorovaikutuksen avulla ryhmään muodostuu yksilöiden välisiä suhteita. Ryhmä toimii näin kaksisuuntaisesti, yksilöt ovat ryhmässä toteuttamassa omia tavoitteitaan, jolloin ryhmä toimii tavoitteiden saavuttamisen välineenä. Toisaalta ryhmässä toimiminen tukee yksilön kasvua kehittämällä psyko-sosiaalisia taitoja (Räty 2011, 46).

Pienryhmän kokoa määriteltäessä tulee pitää mielessä ryhmäläisen erityispiirteet. Suuressa ryhmässä yksilön esiin tuleminen on vaikeampaa kuin pienryhmässä. Eri-tyistarpeista riippuen ryhmän kokoa pienennetään. Ryhmäläisten valinnassa on keskeistä ryhmäläisten mahdollisuudet hyötyä toiminnasta. Tärkeää on myös yksilöiden kokema motivaatio ja sitoutuminen ryhmään. Tätä tukee vapaa-ehtoisuus ryhmään tulemisesta. Lisäksi jokaisella tulee olla aito ja tiedostettu ydinrooli ryhmän tavoitteiden muodostamisessa. Ryhmä voi olla joko sukupuolen mukaan jaoteltu tai seka-ryhmä ryhmän tarpeiden ja tavoitteiden mukaan. Ikäjakama kannattaa asettaa 2-3 vuoden mittaiseksi huomioiden lasten ja nuorten fyysinen ja psyko-sosiaalinen kehitysvaihe (Kivelä ym. 2010, 30 - 33).

Elinkaarensa aikana pienryhmä käy läpi eri vaiheita. Kun ryhmä aloittaa toimintansa, sen jäsenet ovat vieraita toiselleen ja jokainen etsii paikkaansa ryhmässä. Käyttämiseksi on ominaista varovaisuus. Ryhmästä ei haluta erottua liiaksi omalla näky-

vällä roolilla tai jyrkillä mielipiteillä. Käyttäytyminen voi olla myös hyökkäävää tai vähättelevää. Yleistä tämän vaiheen loppupuolelle on ohjaajan auktoriteetin kyseenalaistaminen. Ryhmätoiminnan jatkuessa aletaan ryhmässä kokea yhteyden ja turvallisuuden tunteita. Nämä tunteet rohkaisevat yksilöitä kysymyksiin, kyseenalaistuksiin ja kritiikkiin. Tälle vaiheelle on ominaista erilaisten jännitteiden kasvaminen yksilöiden ja pienryhmittymien välille. Ohjaaja nähdään enemmän henkilönä kuin auktoriteettina. Vastuuta yhteistoiminnasta ollaan valmiimpia jakamaan. Varsinaiseen tiiviiseen ryhmään päästään, kun ryhmän yksilöt luottavat toisiinsa (Kivelä ym. 2010, 33 - 35, Rätty 2011, 49 - 50).

Pienryhmässä yksilöiden fyysinen ja psyykinen turvallisuus on ensi arvoisen tärkeää. Se syntyy avoimuudesta, luottamuksesta, hyväksynnästä, tuen antamisesta ja sitoutumisesta ryhmään. Ryhmä tukee ihmisen turvallisuutta, omaksi itseksi tulemistä sekä itsetuntoa. Turvallinen pienryhmä mahdollistaa tytön tai pojan omaksi itseksi kehittymistä, tukee vuorovaikutus- ja muita elämisen taitoja sekä tiedollista oppimista. Ryhmätoiminnalla on mahdollista ehkäistä myös kiusaamista, väkivaltaa, päihteiden käyttöä ja muita ongelmakäyttäytymisen muotoja. Pienryhmän ohjaajan ja ryhmän välinen tasa-arvoinen, vastavuoroinen vuorovaikutus on eräs merkittävimpiä ryhmän turvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Ohjaajan tehtävänä on tiedostaa oman ammattitaitonsa rajat ja luoda turvallisuutta ryhmään omalla olemuksellaan ja toiminnallaan (Aalto 2000, 16 - 24).

Sukupuolisensitiivisen pienryhmän tavoitteiden asettaminen lähtee kohderyhmän tarpeista. Ryhmän ikärakenne, sukupuoli, lähtötaso, toimintaympäristö, mahdollinen liikuntarajoitteisuus tai muut terveysongelmat, maantieteellinen tausta sekä käytettävissä olevat resurssit vaikuttavat ryhmän ohjelman suunnitteluun ja toteutukseen (Aalto 2000, 83 - 89). Poikaryhmissä pojat uskaltavat poiketa perinteisestä miehen roolista ja puhua epävarmuudestaan, sukupuolta tai seksuaalisuutta koskevista ajatuksista ja muistakin tunteistaan. Ryhmissä opitaan tunnistamaan sekä löytämään oma itsensä, kuuntelemaan ja jakamaan asioita yhteisesti luottamuksellisessa ympäristössä. Samoin opitaan arvostamaan sekä omaa että muiden ihmisten sukupuolta, tunnistamaan eriarvoisuutta ja eri sukupuolia halventavia käytäntöjä ja asenteita sekä vahvistamaan sukupuolten tasa-arvoisuutta. Tämä vaatii herkkyyttä, tietoa, taitoa ja ennakkoluulottomuutta poikaryhmien ohjaajilta (Hoikkala ym. 2007, 532 - 533).

Suomalaisessa nuorisotyössä on pitkään käytetty erilaisia pienryhmätoiminnan sovellutuksia. Sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä pienryhmätoiminta on yksi työ- ja toimintatapa. Pienemmässä kotoisemmassa ryhmässä on mahdollisuus myös kohdata kouluikäiset pojat yksilöllisesti.

4 TUTKIMUS JA SEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimusaiheeni sai alkunsa suunnitellessamme ”Sälli” poikatyön kehittämishanketta Ouluun syksyllä 2010. Aikaisemmin toteutetussa Reitille toimintamallissa huomattiin, että Oulussa on tarvetta poikatyölle. Eri toimijoiden mukaan uuden Oulun alueella poikien ja nuorten miesten mielenterveyshäiriöt, päihdeongelmat ja syrjäytyminen ovat lisääntyneet huomattavasti. ”Sälli” poikatyön kehittämishankkeen tarkoituksena on ennaltaehkäisevän työn keinoin pyrkiä vaikuttamaan kouluikäisten poikien ongelmiin ja saada sukupuolisensitiivinen poikatyö osaksi nuorisotyötä Oulussa, sekä luoda toimivia työ- ja toimintamuotoja tuloksellisen poikatyön tekemiseen. Tutkimuksen tilaajana toimii kyseisen hankkeen suunnitteluryhmä. Tavoitteena on käyttää tutkimuksessa esille tulevaa tietoa tulevassa hankkeessa ja hyödyntää saatua tietoa sukupuolisensitiivisen poikatyön saamiseksi osaksi nuorisotyötä Oulussa.

4.1 Tutkimusprosessi

Lähtökohtana opinnäytetyöni aiheelle oli aiheen ajankohtaisuus ja sen liittyminen kiinteästi käytännön nuorisotyöhön. Työn tarkoituksena on tuottaa tietoa opinnäytetyön tilaajalle. Ennen opinnäytetyön aloittamista perehdyin kyseistä aihetta koskevaan ammattikirjallisuuteen ja hankkeisiin sekä tutkimuksiin. Halusin ottaa selvää etukäteen, mitä tietoa ja toimintaa kyseisestä aiheesta on jo olemassa. Laadullinen aineisto on usein valmiiksi kirjoitettu. Tiedonlähteet voivat olla hyvin erilaisia. Tutkimusaineisto valitaan kriittisesti sopivaksi tutkimuksen materiaaliksi. Aiheeseen liittyvä kirjallinen materiaali, hankkeiden loppuraportit sekä tutkimukset ohjasivat muodostamaan opinnäytetyön viitekehyksen eli tietoperustan (Metsämuuronen 2000, 46).

Viitekehyyksen näkökulmaksi muotoutui muuttunut perhe-elämä, kouluikäisten lasten ja nuorten psyykinen vointi, päihteiden käyttö, sukupuolisensitiivinen poikatyö, kyseistä työtä tekevät tahot sekä työssä käytettäviä työmenetelmiä. Viitekehyyksen tehtävänä on kertoa tutkimuksen oma näkökulma. Aiheen rajaukseen vaikuttivat myös opinnäytetyön tilaajan taholta asetettu toimeksiantosopimus, tutkimuksen tavoite, tutkimusongelma sekä omat valintani ja kysymyksenasetteluni (Uusitalo 2001, 42).

Tutkimuskysymykseksi asetin sen, millaisia ongelmia kouluikäisillä pojilla on ja miten voitaisiin ehkäistä näitä ongelmia nuorisotyön menetelmin tehtävällä sukupuolisensitiivisellä poikatyöllä. Halusin myös selvittää millaista sukupuolisensitiivistä poikatyötä tarvitaan Oulussa. Pohdin pitkään tutkimuskysymystä, voiko sillä saada vastausta kyseiseen tutkimusongelmaan. Tutkimuskysymys on tutkimuksen lähtökohta. Se sisältää kysymyksen tai kysymyksiä, joihin tutkimuksella haetaan vastausta. Tutkijan henkilökohtaisella kiinnostuksella on merkitystä tutkimusongelman valinnassa, sillä se parantaa todennäköisyyttä onnistua löytämään vastaukset kyseiseen ongelmaan (Uusitalo 2001, 50).

Tämän jälkeen aloin pohtia, miten saisin kerättyä luotettavaa tietoa kyseisestä tutkimuskysymyksestä. Päädyin haastattelemaan kouluikäisten poikien ja nuorten parissa pitkään työskennelleitä Oulun kaupungin toimijoita. Valitsin menetelmäksi puolistrukturoidun eli teemahaastattelun, koska kyseinen haastattelumenetelmä soveltuu ennalta valittuihin teemoihin (liite 1). Teemahaastattelu sopii hyvin tutkimusmenetelmäksi, kun selvitetään tiedostettuja asioita ja vastaajien määrä on pieni (Metsämurosen 2000, 42).

Valitsin haastateltavat eri toimialoilta, jotta saisin tietoa mahdollisimman monesta eri näkökulmasta tästä kyseisestä asiasta. Haastattelun etu on myös siinä, että haastatteluun voidaan valita henkilöt, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä tai tietoa aiheesta (Pitkäranta 2010, 105). Aineiston keruun takarajaksi asetin lokakuun viimeisen päivän 2011.

Tutkimusmenetelmänä käytin laadullista tutkimusmetodia, koska se mahdollisti aiheen syvällisemmän tarkastelun. Sisältöanalyysissä pyrin hahmottamaan ja nosta-

maan esille oleellisia asioita, joilla hain vastausta kyseiseen tutkimusongelmaan. Sen jälkeen kokosin haastattelut, lajittelin ne erilleen yksittäisten henkilöiden lausumista ja siirsin yleiselle käsitteelliselle ja teoreettiselle tasolle, jonka pohjalta tein johtopäätökset. Viimeiseksi kokosin tutkimuksen kulun lopullisesti kirjallisen raportin muotoon. Sisältöanalyysissä kerätty aineisto hajotetaan käsitteellisiin osiin ja synteessin avulla saadut osat kootaan uudelleen johtopäätöksiksi. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston kerääminen ja analysointi tapahtuvat ainakin osittain yhtä aikaa (Metsämuurosen 2000, 51).

4.2 Tutkimuksen tarkoitus

Tutkimuksella on aina tehtävä tai tarkoitus. Tutkimuksen tarkoitus vastaa kysymykseen minkä tyyppistä tietämystä tutkimustehtävään tai -ongelmaan annettu vastaus edustaa. Tarkoituksen synonyyminä käytetään usein ilmaisua tutkimuksen tavoite. Tutkimusstrategiset valinnat ovat tapoja lähestyä tutkimuskohdetta riippumatta tutkimustehtävästä, joka näin ollen ohjaa valintojen teossa. Tutkimus voi olla kartoittava, ennustava, selittävä tai kuvaileva. Kartoittavan tutkimuksen tarkoituksena on etsiä uusia näkökulmia. Selittävässä tutkimuksessa kirjataan ilmiöstä keskeisiä piirteitä. Usein molemmat piirteet ovat mukana tutkimuksessa (Pitkäranta 2010, 20 - 21, Uusitalo 2001, 63).

Tutkimusongelma on tutkimuksen lähtökohta. Se sisältää kysymyksen tai kysymyksiä, joihin tutkimuksella haetaan vastauksia. Ongelma määrittelee millaista aineistoa tarvitaan ja miten kyseistä aineistoa analysoidaan (Uusitalo 2001, 50). Tutkimusongelmaksi muodostui 1) millaisia ongelmia kouluikäisillä pojilla on, 2) millaisella nuorisotyön sukupuolisensitiivisellä poikatyöllä voidaan ehkäistä kouluikäisten poikien ongelmia ja 3) millaiselle nuorisotyön sukupuolisensitiiviselle poikatyölle on tarvetta Oulussa. Kyseiset ongelmat muotoutuivat lopulliseen muotoonsa tutkimuksen edetessä.

Otanta määrää havaintoyksikköjen valintatavan. Havaintoyksiköt voivat olla esimerkiksi yksilöitä. Yleisesti ottaen satunnaisjoukko lisää tutkimuksen luotettavuutta. Toisaalta joissain tapauksissa on parempi tutkia koko perusjoukko. Silloin ei puhuta otoksesta vaan kokonaistutkimuksesta. Ei satunnaisille otoksille on tyypillistä se, että

koehenkilöt valitaan tutkijan oman mielenkiinnon mukaan (Metsämuuronen 2009, 61). Kun halusin selvittää, mitä ongelmia kouluikäisillä pojilla on, niin havaintoyksikönä toimivat kouluikäiset pojat.

Valinta kvantitatiivisen eli määrällisen ja kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimusotteen välillä riippuu siitä, millainen on luonteeltaan tutkimuskohteena oleva ilmiö. Kvantitatiivisessa on tärkeää, että tutkimusaineisto edustaa tilastollisesti havaintoyksiköiden muodostamaa perusjoukkoa. Tyypillisimpiä kvalitatiivisia tutkimuksia ovat haastattelut. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on, että aineistosta tulee esille tutkimusongelman kannalta olennaiset piirteet. Aineiston kerääminen, käsittely ja analyysi lomittavat toisiaan. Analyysi saattaa osoittaa, että aineistoa on täydennettävä. Aineiston rajat ovat avoimet, ne voivat laajeta tai supistua tutkimuksen kuluessa (Uusitalo 2001, 81).

4.3 Tutkimusote ja aineiston keruu

Tutkimusotteena käytin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkimusote etenee pisimmälle vietyinä käytännön ilmiöistä ja havainnoista yleiselle tasolle. Keskeisenä ajatuksena on ymmärtää, tulkita ja luoda kuvaava malli tutkittavalle ilmiölle. Tutkimuksessa tarvittavan aineiston määrä on tutkimuskohtainen (Pitkäranta 2010, 20 - 21).

Kyseisellä tutkimusotteella halusin saada tietoa tästä ilmiöstä. Halusin tietää millaisia ongelmia kouluikäisillä pojilla on ja voidaanko nuorisotyön menetelmin tehtävällä sukupuolisensitiivisellä poikatyöllä ehkäistä näitä ongelmia. Halusin myös selvittää millaiselle sukupuolisensitiiviselle poikatyölle on tarvetta Oulussa.

Laadullisen tutkimuksen yleisimmät tiedonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Niitä voidaan käyttää joko vaihtoehtoisina, rinnakkain tai eri tavoin yhdisteltynä tutkittavan tarpeen ja myös tutkimusresurssin mukaan. Haastattelun idea on hyvin yksinkertainen. Kun haluaa tie-

tää mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii, on järkevää kysyä asiaa häneltä (Pitkäranta 2010, 103).

Tutkimukseen aineiston hankkimiskeinoksi valitsin puolistrukturoidun haastattelun. Puolistrukturoitu eli teemahaastattelu sopii hyvin käytettäväksi tilanteissa, joissa halutaan selvittää vaikeita tai arkoja asioita. Haastattelu kohdistuu ennalta valittuihin teemoihin, mutta haastattelussa ei ole tarkasti määritelty kysymysten muotoa tai esittämisjärjestystä. Haastelussa tarvitaan myös hieman taustatietoa haastateltavista (Metsämuuronen 2000, 42).

Muodostin etukäteen haastattelun teemat, joita koskevaa tietoa halusin vastaajilta. Teema-alueet muodostin viitekehyksessä olevan tietoperustan ja niistä johdettujen kysymysten pohjalta. Haastattelurunkoa testatakseni tein esihaastattelun eräälle työkaverille. Pyysin häntä kiinnittämään erityistä huomiota kysymysten selkeyteen ja ymmärrettävyyteen. Esihaastattelun pohjalta muotoilin joitakin teema-alueita uudelleen.

Haastattelu tarkoittaa henkilökohtaista haastattelua, jossa tiedonantaja vastaa suullisesti. Haastattelussa pitää olla tavoite, johon pyritään kysymysten avulla. Haastattelun etu on ennen kaikkea joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmausten sanamuotoja ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa. Tällaista mahdollisuutta ei ole esimerkiksi postikyselyssä, jossa kaikki saavat samanlaisen lomakkeen (Pitkäranta 2010, 104).

Haastattelin viittä kouluikäisten poikien parissa toimijaa Oulun eri toimialoilta. Valitsin haastateltaviksi sellaisia toimijoita, joilla on pitkäaikainen työkokemus kouluikäisten poikien parissa työskentelystä. Yhteydenottoa helpotti tuntemukseni Oulun kaupungin organisaatiosta. Soitin jokaiselle haastateltavalle etukäteen ja kerroin tutkimuksen aiheen ja haluni haastatella kyseistä henkilöä. Sovin jokaisen kanssa ajankohdan ja paikan, missä haastattelu tehdään. Samalla painotin vaitiolovelvollisuutta. Kaikki viisi halusivat osallistua haastatteluun.

Haastattelut suoritin jokaisen työntekijän omassa työhuoneessa häiriötekijöiden vähentämiseksi. Käytin laatimiani haastattelukysymyksiä haastattelujen pohjana. Lähe-

tin teemakysymykset sähköpostilla haastateltaville etukäteen, jotta heillä olisi mahdollisuus orientoitua asiayhteyteen. Haastattelut sujuivat rauhallisesti. Haastateltavat vastasivat ja kertoivat kokemuksistaan ja esittivät mielipiteitä. Tarvittaessa palasin johonkin asiaan, jolla varmensin omaa ymmärrystäni. Kirjasin manuaalisesti vastaajien sanomiset välittömästi haastattelukaavakkeelle, näin varmistin että sain tallennettua heidän vastauksensa mahdollisimman totuudenmukaisesti. Jokainen haastattelu vei aikaa noin 45 minuuttia. Myöhemmin siirsin sanasta sanaan, jokaisen haastattelun vastauksen tekstinkäsittelyohjelmaan myöhempää analysointia varten. Kirjasin samalla omia havaintoja jokaisesta haastattelusta, pyrkimyksenäni lisätä kyseisten vastausten totuudenmukaisuutta.

Haastattelijalta vaaditaan hyviä vuorovaikutustaitoja ja omaa kiinnostusta aiheeseen. Haastattelussa tärkeintä on saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. Tällöin on perusteltua antaa haastattelukysymykset tai aiheet tiedonantajille hyvissä ajoin ennen haastattelua tutustuttavaksi. Haastattelun eduksi on laskettava myös se, että kun haastattelusta sovitaan henkilökohtaisesti, tiedonantajat luvan annettuaan harvoin kieltäytyvät haastattelusta tai kieltävät haastattelunsa käytön tutkimusaineistona (Pitkäranta 2010, 104).

4.4 Aineiston analyysi, luotettavuus ja etiikka

Yleensä kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineistoa kerätään ja analysoidaan ainakin osittain samanaikaisesti. Ennen kuin varsinaista aineiston analysointia voidaan tehdä, on aineisto saatettava sellaiseen muotoon, että analysointi on mahdollista. Käsitteilyn alkuvaiheessa on päätettävä, miten kerättyä materiaalia käsitellään. Ennen kuin aloittaa analyysiä on arvioitava tutkimuksen tehtävä tai tarkoitus ja tutkimusongelma. Seuraavana valitaan aineiston alkukäsittely. Aineisto voidaan purkaa eli kirjoittaa kokonaisuudessaan joko sanasta sanaan tai valikoiden teema-alueittain. Sisältöanalyysissä kuvaillaan tutkittavan ilmiön sisältöä sanallisesti. Aineiston käsittely ja sen analyysi tulisi aloittaa mahdollisimman pian aineiston keruun jälkeen (Mäkimuuron 2000, 51).

Sisällön analysoinnin aloitin lukemalla vastaukset useamman kerran, jotta ymmärtäisin aineiston todellisen sisällön. Pysin löytämään myös aineistosta tutkimustehtävän ja tutkimuksen kannalta oleelliset tiedot. Mietin myös itse haastattelutilanteita, millä pyrin varmistamaan oman tulkintani teema-alueiden sisällöstä. Kyseisen ajatustyöni jälkeen siirsin muutamia vastauksia eri teema-alueiden alle. Tarkistin vielä muutamien päivien kuluttua teema-alueiden sisältöjä, jotta olisin mahdollisimman varma kyseisten vastausten sijoittumisesta oikeiden teema-alueiden alle. Viimeiseksi tiivistin jokaisen tutkimustehtävän alla olevan aineiston poimimalla sieltä yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tutkimuksen tulokset kirjasin teema-alueiden mukaisessa järjestyksessä verraten niitä tutkimustehtävääni. Sittemmin analysoin tulokset, joiden pohjalta tein johtopäätökset.

Laadullisen tutkimuksen sisällön analyysissä on tärkeää tarkastella sekä aineiston osia että kokonaisuuksia. Osia on suhteutettava kokonaisuuksiin ja tarkasteltava niitä siihen asti syntyneen kokonaiskäsityksen avulla. Tiedon käsittely ei ole pelkkää analyysiä, vaan myös synteisiä eli ajatuksellisia kokonaisuuksia. Tämä on tärkeää, jotta sisältöjen ja muodostettujen luokkien välille syntyy looginen yhteys. Näin sisältöanalyysissä kerätty tieto järjestetään johtopäätöksiksi (Hiller-Ikonen 2011).

Tutkimuksen luotettavuus muodostuu validiteeteista ja reliabiliteetista. Tutkimuksen reliabiliteetilla tarkoitetaan saatujen tietojen luotettavuutta, toistettavuutta sekä sisäistä yhtenäisyyttä. Laadullisen tutkimuksen yhteydessä reliabiliteetti on ymmärrettävä vastaukseksi analyysin toistettavuuteen. Tutkimuksen validiteetti viittaa siihen, miten hyvän vastauksen tutkimusmenetelmä antaa. Laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta ei ole olemassa yleisesti hyväksyttäviä arviointikriteerejä. Aineisto kootaan sieltä, missä tutkimuksen kohteena oleva ilmiö esiintyy. Sisällön analyysin luotettavuuteen katsotaan kuuluvan myös se, miten haastatteluteemojen valinta on onnistunut (Uusitalo 2000, 84 – 86, Hiller-Ikonen 2011).

Teemahaastattelun keskeisiin piirteisiin kuuluu syvällisen tiedon saaminen pienehköiltä ryhmältä tai muutamilta yksilöiltä (Hiller-Ikonen 2011). Valitsin harkinnanvaraisesti haastateltavaksi viisi Oulun kaupungin toimijaa, joilla on pitkä työkokemus lasten ja nuorten parissa työskentelyssä. Haastateltavilla oletin olevan tietoa ja myös kiinnostusta kehittää lasten ja nuorten parissa tehtävää työtä. Toisaalta Hiller-Ikonen (2011)

mukaan luotettavuus voi heikentyä, mikäli tutkija pääsee itse vaikuttamaan haastattelujen valintaan, koska tällä voi olla seurauksena tutkijan vaikuttaminen myös haastattelukysymyksiin.

Tutkimuksen luotettavuuden parantamiseksi johdin haastatteluteemat tutkimusongelmasta ja viitekehystä. Tietoperustana käytin pääosin eri alojen kirjallisuutta, tutkimuksia sekä tutkittavaan aiheeseen liittyviä hankkeita. Haastattelun esitestauksella pyrin parantamaan sekä teema-haastattelulomakkeen toimivuutta että haastattelutilanteita. Esihaasteltava piti teema-alueita pääosin ymmärrettävinä ja selkeinä. Palautteen perusteella täsmensin teema-alueita.

Sovin kaikki haastellut etukäteen myös aikataulullisesti, samalla varmistin haasteltavien motivaation osallistua haasteluun. Haastattelutilanteiden luotettavuutta pyrin lisäämään valmistautumalla niihin etukäteen. Haastatteluissa lisäsin luotettavuutta käyttämällä laadullisen haastattelumenetelmän metodeja. Koin myös, että haastattelussa käyttämäni haastattelulomake paransi myös tutkimuksen luotettavuutta. Haastattelut tehtiin työntekijöiden työhuoneissa ilman häiriötekijöitä.

Laadullisen sisällön analyysin reliabiliteettiongelmat voivat liittyä aineiston kirjaukseen tai virhetulkintoihin. Yhtä tulkinnallista totuutta ei kuitenkaan ole, vaan tulkintoihin vaikuttavat tutkijan persoonallinen näkemys, hänen omat tunteensa ja intuitio. Sisällön analyysin haasteena pidetään sitä, miten onnistuu pelkistämään aineiston ja muodostamaan luokitukset niin, että ne kuvaavat luotettavasti tutkittavaa ilmiötä. Analyysin tueksi pitää esittää riittävä määrä alkuperäishavaintoja, esimerkiksi suoria lainauksia. Selkeä ja riittävä kirjaaminen antaa mahdollisuuden arvioida luokittelun onnistumista (Hiller-Ikonen 2011).

Sisällöllisen aineiston analyysin luotettavuutta pyrin parantamaan laadullisella analysointimenetelmällä. Tutkimuksessani perustelin sekä sisältöluokat ja mitä käsitteet kyseisen aineiston perusteella sisältävät. Esitin myös suoria lainauksia haasteltavien kertomista asioista, joiden avulla myös arvioin tulkintojani. Tutkimusraportissa olevat suorat lainaukset valitsin niin, että niistä ei voi tunnistaa haasteltavia. Sisällön analyysin luotettavuutta vahvisti myös se, että haastattelijalla sekä vastaajilla oli yhteinen ymmärrys haastelussa käytetyistä käsitteistä.

Hiller-Ikosen (2011) mukaan haasteltavien määrän ollessa pieni on vaikea yleistää tutkimuksessa saatuja tuloksia. Laadullinen tutkimus on kuitenkin aina tapauskohtainen. Luotettavuuden yhtenä edellytyksenä on tutkijan kriittinen suhteutuminen omaan työskentelyynsä ja sen tuloksiin koko prosessin ajan. Tutkimustuloksia käsiteltiin objektiivisesti. Tutkimustulokset tallensin huolellisesti kirjalliseen muotoon. Tutkijan kokemattomuus teema-haastattelussa ja laadullisen tutkimuksen teossa oletettavasti vähensivät luotettavuutta.

Tutkijoilla on eettisiä velvoitteita yhteiskuntaa ja suurta yleisöä kohtaan. Tutkimusetiikka edellyttää, että tutkija huomioi toiminnassaan tutkimuksen kohteena olevat henkilöt. Tutkimusotteen eettiset vaatimukset edellyttävät tutkijalta eettistä vastuullisuutta. Eettinen vastuullisuus pitää sisällään laadullisen tutkimusaineiston hankinnan ja tutkimuksen kaikkien vaiheiden rehellistä ja tarkkaa toteuttamista. Laadullisessa sisällön analyysissä on kiinnitettävä huomiota myös eettisiin kysymyksiin. Tutkija on vastuussa siitä, että tutkimustulos vastaa aineistoa. Laadullisen sisällön analyysin luotettavuuden varmistamiseksi on tärkeää, että tutkija esittää tuloksensa avoimesti sekä rehellisesti. Tutkimusraportissa ei tuoda esille sellaista, mikä paljastaa tutkimukseen osallistuvien näkemyksiä tai aiheuttaa muita hankaluuksia. Tutkimusta julkaistessa on tärkeää tutkittavien anonymiteetin eli nimettömyyden kunnioittaminen (Hiller-Ikonen 2011).

4.5 Tutkimustulokset

WHO:n uusimman terveystilanteen mukaan terveydellä tarkoitetaan yksilölle parasta toimintakykyä. Terveystilanteeseen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Fyysiseltä näkökannalta terveyteen kuuluu terveet elämäntavat, kuten ravinto, liikunta, riittävä lepo ja päihteettömyys. Psyykinen ja sosiaaliseen terveyteen kuuluu tasapainoinen tunne-elämän kehitys, riittävän hyvä perhe-elämä ja yhteisöllisyys. Ihminen on terve, kun hänen elimistössään vallitsee tasapaino. Liian vähän tai liian paljon jotain horjuttaa tasapainojärjestelmää. Monen kouluikäisen pojan elämässä epätasapaino näkyy jatkuvana väsymyksenä, ahdistuksena, levottomuutena, epävarmuutena, epäsosiaalisuutena ja päihteiden käyttönä (Kemppainen 2000, 1).

Tutkimustuloksissa kuvataan tutkimuskysymysten mukaisesti viiden lasten ja nuorten kanssa työtä tekevien toimijoiden ajatuksia kouluikäisten poikien ongelmista ja millaisella nuorisotyön sukupuolisensitiivisellä poikatyöllä voidaan ehkäistä kouluikäisten poikien ongelmia. Lisäksi selvitetään millaiselle nuorisotyön sukupuolisensitiiviselle poikatyölle on tarvetta Oulussa. Jokaisen tutkimuskysymyksen alle on poimittu suoria lainauksia haasteltavien vastauksista anonyymeina.

Kouluikäisten poikien ongelmat

Tutkimuskysymykseen millaisia ongelmia kouluikäisillä pojilla on, nousi esille jokaisessa haastateltavan vastauksessa väsymys ja keskittymisvaikeudet. Erään vastaajan mukaan;

”Syyksi on usein selvinnyt vuorokausirytmien puute, valvotaan yökaudet netissä ja aamulla ollaan liian väsyneitä tulemaan kouluun”

Toisen vastaajan mukaan:

”Pitkäjännittyneisyys puuttuu, ei pysty antamaan monimutkaisia ohjeita, eivät pysty sisäistämään”

Kolmannen vastaajan mukaan:

”Vanhemmuus on hukassa eikä oppilailta uskalleta vaatia säännöllistä koulunkäyntiä”

Unen puute tai muut unihäiriöt ilmenevät päiväväsymyksenä ja keskittymisvaikeuksina. Kouluikäisten stressi, turvattomuuden tunne tai perheongelma on tavallinen unetomuuden aiheuttaja. Toinen yleinen päiväväsymyksen aiheuttaja etenkin murrosikäisillä on viivästynyt unirytm. Nuorison elämäntyyli tukee viivästynyttä rytmää, televisio, videot sekä tietokoneet tarjoavat viihdykettä aamuyön tunneille, myös päihteiden käyttö on yleistä. Tärkeä unihäiriöiden aiheuttama sairausryhmä on mielenterveyshäiriöt. Toisaalta vanhempien kiireinen työelämä, välinpitämättömyys ja huono sosioekonominen tilanne vaikuttavat kouluikäisen lapsen uniongelmiin (Saarenpää-

Heikkilä 2001). Unihäiriöitä esiintyy huomattavasti useammin pojilla kuin tytöillä (Moi-
lanen 2004, 347).

Jokainen haastateltava toi esille myös koulupoikien erilaiset käytösongelmat ja epä-
sosiaalisuuden. Eräs vastaajista ilmaisi asian:

”Ongelmia on myös koulualueelta poistumiset, käytösongelmat, yleisen omai-
suuden turmeleminen, kiusaaminen”

Toisen haastateltavan mukaan:

”Pojilla on heikot sosiaaliset taidot, heikko motivaatio, koulutaidot, kotitehtäviin
ja kokeisiin ei tukea”

Kouluikäisten poikien käytöshäiriöt ilmenevät aggressiivisuutena, epäsosiaalisuute-
na, impulsiivisuutena, liiallisena aktiivisuutena ja keskittymiskyvyn puutteena. Ag-
gressiiviset lapset tulevat perheistä, joissa vanhemmat käyttävät paljon käskyjä, ar-
vostelevat lapsia ja ärsyyntyvät lapsen pienistäkin vahingoista. Lasten laiminlyöntiin
ja siihen liittyvän fyysisen väkivallan seurauksena on ylivilkkautta, impulssiivisuutta,
tarkkaavaisuushäiriöitä ja muita käyttäytymisen ongelmia. Väkivaltaisimmista pojista
74 prosenttia on nähnyt perheväkivaltaa. Myös traumaattiset elämäntilanteet lisäävät
käytöshäiriöiden mahdollisuutta (Veijola 2005, 30 - 31). Epäsosiaalisilla nuorilla on
vaikeuksia sopeutua yhteiskunnan moraaliin ja erilaisiin sääntöihin. Kyseiset nuoret
eivät hallitse omaa tunne-elämäänsä, eivätkä kykene käsittelemään tunteitaan mää-
rätietoisesti. Turvallisella, vakaalla ihmissuhteella on todettu olevan suojaava vaiku-
tus (Kemppainen 2000, 91).

Yhtenä kouluikäisten poikien ongelmana kaikki haastateltavat toivat esiin päihteet.
Yksi vastaajista ilmaisi asian näin:

”Yhä lisääntyvänä, näkyvänä ongelmana ovat erilaiset päihteet ja huumeet,
monen nuoren oppiminen vaarantuu ja heidän jatko-opiskelupaikan saanti vai-
keutuu”

Poikien temperamenttiin liittyvät tekijät, kuten tunteiden hallinnan vaikeus tai tarve
etsiä jännitystä ja ärsykejä vaikuttavat päihderiippuvuuden riskiin nuoruudessa.

Ympäristötekijöistä perheen heikko sosioekonominen asema ja asuin ympäristön levottomuus ja vanhempien oma päihderiippuvuus lisäävät päihteiden käytön riskiä (Salaspuro ym. 2003, 100 - 102). Vanhempien päihteiden käyttö aiheuttaa lapsille pelkoa ja huolta. Nuorimmat vastaajat toivat usein esille vanhempien väkivaltaisuu- den, vanhempien välisten riitojen, epäluotettavuuden ja huonon hoidon aiheuttaman pelon. Vastaajat toivoivat tappeluiden loppumista ja 40 prosenttia toivoi, että saisi nukkua rauhassa (Roine ym. 2010, 50). Poikien syrjäytymisriski näkyy usein koulun aloitusvaiheessa muun muassa käytöshäiriöinä, käyttäytymiskyvyn puutteena, levot- tomuuksina ja oppimisvaikeuksina. Yläasteella tulevat mukaan koulupinnaaminen, päihteiden käyttö ja joissakin tapauksissa rötöstely (Veijola 2005, 34).

Nuorisotyön sukupuolisensitiivisen poikatyö

Toiseen tutkimuskysymykseen millaisella nuorisotyön sukupuolisensitiivisellä poika- työllä voidaan ehkäistä kouluikäisten poikien ongelmia, kaikki vastaajat toivat esille ennaltaehkäisevän työn. Yksi vastaajista kertoi:

”Ennaltaehkäisevä työ pitäisi aloittaa jo alakoululaisten kanssa, tärkeää aikuisen läsnäolo”

Toinen vastaajista esitti:

”Aikuisen ohjaamaa toimintaa, jolloin arki jäsentyy, vuorokausirytmii, viikkorytmii palautuu”

Ensimmäisten kouluvuosien aikana lapsen tulisi oppia koulunkäyntiin liittyvät perus- asiat. Monet vanhemmat elävät työn ja kodin ristipaineessa. Työ ja perhetilanteet vaihtuvat ja lapset kasvavat ilman vanhempien tukea ja ohjausta. Työkiireiden vuoksi kouluikäiset lapset jäävät oman elämän ulkopuolelle. Lapsille ja nuorille jää entistä vähemmän aikaa. Kääntöpuolena huonossa sosioekonomisessa tilanteessa olevien vanhempien jatkuvat taloudelliset ongelmat vaikuttavat perheen sisäiseen ilmapiiriin, vanhemmilla ei ole voimavaroja huolehtia lasten arjesta (Kemppainen 2000, 140, 169 - 170). On kuitenkin paljon yksittäisiä perheitä, jotka poikkeavat yleisestä suuntauk- sesta. Hyvinkin vaatimattomissa oloissa elävien perheiden lapset pystyvät vastaa-

maan lastensa tarpeisiin, jolloin lapsista kehittyy psyykkisesti terveitä ja työkykyisiä aikuisia (Moilasen ym. 2004, 80).

Neljä viidestä vastaajista toi esille kouluikäisen pojan mieheksi kasvamisen tuen tarpeen. Eräs haastateltavista ilmaisi asian:

”Itsetunnon vahvistamiseen, minuuden vahvistamiseen, tasavertaistamiseen, tasa-arvoisuus on poikaa, ja pojasta tulisi onnellinen mies riippumatta mistä tulee, kenestä tykkää tai mihin uskoo”

Toinen vastaajista koki:

”Poikatyö pitää olla sellaista työtä, jossa poika saa peilata itseään ja omaa kasvuaan sellaiseksi pojaksi tai mieheksi, jollaiseksi on kasvamassa turvallisen aikuisen kanssa”

Tasapainoiseen, mielenterveydeltään eheään elämänasenteeseen ja terveelliseen aikuisuuteen tarvitaan vankkaa itsetuntoa, itsensä arvostamista omana yksilönä. Kasvattajan tehtävänä on auttaa lapsia tai nuoria selkeyttämään omaa ihmiskäsitystään, omia arvojaan, käsityksiä oikeasta ja väärästä (Purjo & Kuusela 2009 28, 32). Perheen ulkopuolisen aikuisen merkitys lapsen ja nuoren kasvua tukevinä sosiaalisina toimijoina korostuu tilanteissa, jossa vanhemmuus perheessä on puutteellista. Jokainen koulupoika tarvitsee joltain läheiseltä aikuiselta kannustusta ja arvostusta ponnistelleessaan kohti hyvää aikuisuutta. Jokainen nuorisotyöntekijä voi olla se tärkeä aikuinen, jonka sanat tai teot antavat tarvittavaa itseluottamusta toteuttaa omia haaveita (Lämsä 2009, 31). Sukupuolisensitiivisen poikatyön yksi lähtökohta on kouluikäisten poikien erityistarpeiden ja ongelmien tunnistaminen, heidän voimavarojen löytäminen sekä tukeminen heidän kasvussaan.

Sukupuolisensitiivinen poikatyö osaksi nuorisotyötä Oulussa

Kolmanteen tutkimuskysymykseen millaista nuorisotyön sukupuolisensitiivistä poikatyötä tarvitaan Oulussa, kaikki viisi haastateltavaa toivat esille kohdennettua pienryhmätoimintaa sisältävän ennaltaehkäisevän työn tärkeyden.

Eräs haastateltava vastasi:

”Poikatyö perusnuorisotyötä, voisi tehdä kohdennettua poikatyötä erityisesti tukea tarvitsevien lasten ja nuorten parissa”

Toinen haastateltava totesi:

”Kohdennettua, tavoitteellista pienryhmätoimintaa syrjään vetäytyville, hiljaisille, tunteiden opettelua”

Eräs haastateltava toi esille:

”Ryhmätoimintaa nettiriippuvaisille, ovat yleensä poikia, jonkinlaista sosiaalista toimintaa, seikkailutoimintaa, jotta huomataan, että on muutakin elämää”

Yksi yksilön keskeisimpiä tarpeita on tulla hyväksytyksi ikäistensä parissa. Lapsen ja nuoren sosiaaliseen toimintakykyyn liitetään monenlaisia ulottuvuuksia ja kompetenssivaatimuksia. Fyysisen tekemisen lisäksi tärkeiksi määritellään myös osallistumisen, mielen ja minäkuvan tasapaino. Pienten ryhmien, joissa jäsenet oppivat tuntemaan hyvin toisensa on katsottu olevan vahvimpia yksittäisten toimintaan osallistuvien tukijoita. Nuorisotyön pienryhmätoiminta on organisoitua vapaa-ajan toimintaa, jolla on selkeitä kasvatuksellisia ja lapsen ja nuoren kehitykseen liittyviä päämääriä. Vaikka ryhmässä edellytetään sitoutumista toimintaan, niihin on helppo tulla. Ryhmän kautta yksilö rakentaa identiteettiään. Jokainen ryhmän yksilö tarvitsee ympäröivien ihmisten arvostusta ja hyväksyntää ihmiseksi kasvamiseen (Harinen, Heikura, Lehmus & Vallisto 2008, 16 -17).

Kaikki vastaajat toivat esille myös korjaavan työn. Yksi vastaaja ilmaisi asian:

”Pois kadulta pahanteosta, ohjattua toimintaa ryhmässä, jolloin sosiaaliset taidot paranevat”

Toisen vastaajan mielestä:

”Pois pahanteosta, myös vanhemmat pitää sitouttaa kasvatustyöhön, koska teini-ikäisten poikien motivaatio ei luontaisesti välttämättä ole kovin suuri”

Kaikki lapset eivät saa olla lapsia, eivätkä kaikki nuoret saa kasvaa aikuisiksi. Aikuisen riittävän hoivan ja huolenpidon puute pakottaa lapset itsenäistymään ennen aikaansa. Lasten riskitekijöitä lisäävät vanhempien mielenterveysongelmat ja päihteiden käyttö. Toisaalta myös avioerojen yleistyminen ja yksinhuoltajuus nostavat riskiä lastenhuoltajuusasiakkaiksi ja siirtymistä erityisluokille. Yksinhuoltajaperheissä aikuisen voimavarat eivät aina riitä lapsen tai nuoren tukemiseen taloudellisten huolien ja erilaisten käytännön asioiden hoitamisen ohella. Monet vanhemmat tuntevat menettäneensä otteen nuoruusiässä olevan lapsensa kasvatuksessa (Lämsä 2009, 28 - 31). Poikien pienryhmätoiminnan keskeisiä pyrkimyksiä ovat toiminnan ja tekemisen kautta oppia uusi suhtautuminen itseen ja sosiaaliseen ympäristöön. Toimintamenetelmien taustalla on seikkailu- ja elämys- sekä ryhmäpedagogiikan periaatteita ja menetelmiä. Pienryhmätoiminnan kasvatukselliset tehtävät kohdistuvat yksilöön ja kiinnittyvät lapsen tai nuoren luottamuksen lisäämiseen sekä itseen että muihin (Harinen ym. 2008, 18).

4.6 Johtopäätökset

Lapsuus ja nuoruus ovat yksilön elämään kuuluvia kehitysvaiheita. Kehitysvaiheille ovat ominaisia fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset tapahtumat jotka toistuvat säännönmukaisesti, vaikka yksityiskohdat vaihtelevat eri yksilöillä eri ympäristöissä. Eri ilmiöt ja tapahtumat kasvun ja kehityksen eri vaiheessa antavat leimansa yksilön kokonaiskehitykselle. Lapsen persoonallisuuden piirteisiin vaikuttaa noin puolet geneettinen perimä. Toinen puoli rakentuu ympäristötekijöistä, kuten lapsen ja vanhempien välisestä suhteesta, elämänmuutoksista tai traumaattisista kokemuksista. Lapsen psyykkisen kehityksen ja terveyden kannalta on tärkeintä läheisten ihmisten hoiva ja huolenpito (Moilanen ym. 2004, 16 - 21). Tutkimustuloksissa kouluikäisillä pojilla nousi selkeästi esille erilaiset psyykkiseen ja sosiaaliseen kasvuun liittyvät ongelmat ja vanhemmuuden puute. Vakaa ja turvallinen, luottamukseen perustuva perhe-elämä takaa lapsen kasvun ja kehityksen parhaan mahdollisen lopputuloksen (Veijola 2005, 28).

Humalan tavoittelu on suomalaisessa juomakulttuurissa hyväksyttävää. Miehet ovat humalahakuisempia kuin naiset. Nuoret miehet ovat kaikkein humalahakuisimpia.

Poikien humaltuminen ja muiden päihteiden käyttö lisääntyy 15 ikävuoden jälkeen. Suurin osa murrosikäisten poikien juomakerroista johtaa humalaan. Alkoholin juominen on ennen kaikkea sosiaalinen tapahtuma (Salaspuro ym. 2003, 26 – 27). Lapsuus on lyhentynyt. Päihteet ovat entistä enemmän lasten ja nuorten maailmassa ja elämäntyylissä. Moneen tekemiseen liittyy alkoholi eri muodoissa. Yhä useammassa jääkiekko- jalkapallotapahtumassa, rock-festivaalissa tai kulttuuritapahtumassa alkoholin käyttö on keskeinen osa tapahtuman sisältöä (Kemppainen 2000, 222). Rajojen asettaminen päihteiden käytöstä on vanhemmille ylivoimainen tehtävä (Lämsä 2009, 30). Päihteiden käytöstä aiheutuvat ongelmat kouluikäisillä pojilla tulivat selkeästi esille tutkimustuloksissa. Salaspuron ym. (2003, 107) mukaan aikuisten turvallinen perhe-elämä ja rajojen asettaminen lapsille ja nuorille suojaa heitä myös päihteiden käytöltä.

Nykypäivän lapsi tai nuori tarvitsee kasvunsa tueksi välittäviä aikuisia. Toimivat lähi-verkostot tarjoavat lapsille ja nuorille suojaverkon, josta saatava tuki vaikuttaa oleellisesti heidän kasvuunsa. Lapsen ja nuoren kasvua tukevana aikuisena toimii myös nuorisotyö (Lämsä 2009, 32). Nuorisotyö toimii lasten ja nuorten vapaa-ajassa. Työn tehtävänä on tukea lapsen ja nuoren kasvua ja itsenäistymistä, vahvistaa sosiaalista vahvistumista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinolosuhteita. Nuorisotyössä kohdataan asiakkaat tyttöinä ja poikina. Sukupuolisensitiivinen työote on yksi työn lähtökohta. Työotteen tavoitteena on tarjota tytöille ja pojille monenlaisia mahdollisuuksia kasvaa itseään arvostavaksi yksilöksi yhteisössä, jossa arvostetaan erilaisuutta ja tavoitellaan yhdenvertaista toimintaa. Työtä kohdennetaan sinne missä on tarvetta, muun muassa lasten ja nuorten psyykkisen ja sosiaalisen kasvun ja kehityksen tukemiseen (Anttonen & Herranen 2007, 3 - 4).

Tutkimustulosten mukaan nuorisotyön sukupuolisensitiivisellä poikatyöllä voidaan tukea kouluikäisten poikien arkielämän opettelua, heidän kasvuaan ja oman identiteetin löytämistä, sekä perhettä heidän kasvatustyössään. Pojille annetaan mahdollisuus valita harrastuksensa luokittelematta niitä tyttöjen tai poikien harrastuksiin. Yhtä tärkeää on rohkaista poikia kehittämään sosiaalisia taitoja, joita tarvitaan niin vapaa-ajana, koulussa, kuin myöhemmin työelämässä, jopa aikuisina omissa perheissään (Holm ym. 2007).

Lasten ja nuorten maailmassa yksinäisyys on erityisesti poikien ongelma. Poikien kasvua ja kehitystä värittää sukupuolen sisäinen kamppailu maskuliinisuudesta ja oikeanlaisena miehenä olemisesta. Poikien elämää ja heidän keskinäisiä suhteitaan rasittaa se, että miehisyyuskamppailu on jatkuvaa. Jatkuva kamppailu omasta asemasta ei pääty koskaan. Miehuuskokeille itsensä alistaneet pojat eivät voi tai eivät uskalla olla keskenään levollisesti. Pienryhmätoiminta on perinteinen nuorisotyön toimintamenetelmä. Ohjattu pienryhmätoiminta rakentaa tilaa taisteluvapaalle poikien yhdessäololle. Jännitteettömän yhteisöllisyyden syntyminen poikaryhmissä vaatii ohjaajalta taitoa kohdata kouluikäiset pojat yksilöinä. Nuoriso-ohjaajan tietoisuus ryhmän vuorovaikutussuhteista ja kehitysvaiheista auttaa ryhmäohjauksessa (Harinen ym. 2008, 9, 12 - 15). Tutkimustuloksien mukaan Oulussa on tarvetta ennaltaehkäisevälle sukupuolisensitiiviselle poikatyölle. Tärkeäksi nähtiin kohdennettu pienryhmätoiminta erityistä tukea tarvitseville pojille, jotka ovat hukanneet sosiaalisen median täyteenä aikana taitonsa sosiaaliselle kanssakäymiselle. (Harisen ym, 2008, 15) mukaan ryhmätoiminnan myönteiset seuraamukset ovat ilmeisiä silloin, kun puututaan aktiivisesti vaiheessa, jossa ongelmien varhaiset tunnusmerkit ovat vasta näkyvissä.

Pienryhmätoiminnan lähtökohdat ja ryhmien kehittyminen voivat olla hyvin erilaisia riippuen siitä kenen aloitteesta ja miksi toimitaan. Aloitussvaiheessa määritellään ryhmälle yhteiset normit, joiden tuella löydetään sopiva turvallisuudentunteen takaava toimintamalli. Ryhmätoiminta, sen tavoitteet ja ohjaaminen muuttuvat erityisen haasteelliseksi, kun toimitaan suuressa riskissä olevien poikien kanssa. Poikien yhteisöissä roolit ja paikat voivat olla raskaita, sitovia sekä tiettyjä yksilöitä syrjiviä. Ryhmätoimintaan lähteminen edellyttää kykyä ja halua irrottautua turvallisiksi koetuista vuorovaikutus- ja toimintatavoista. On havaittu, että yksinäiset ja eristäytyneet pojat ovat kaikkein haasteellisimpia sitouttaa ryhmätoimintaan. Pienryhmätoiminnassa ohjaajien ja poikien määrittelemien tavoitteiden linkitys on olennaista. Vastuunkantoon ohjaaminen, samoin kuin monenlaiset luottamuksen osoitukset luovat pojille tunnetta, että heihin luotetaan (Harinen ym. 2008, 18 - 46). Tutkimustuloksissa korostuivat puute vastuunkantoon omista tekemisistään, myös ryhmässä olemisen taito koettiin puutteelliseksi. Parhaisiin tuloksiin on päästy kun nuorisotoimen pienryhmät on koottu saman asuinalueen nuorista (Harinen ym. 2008, 31).

5 POHDINTA

Eri ikäkausilla on omat kasvatustehtävänsä. Lapsen kehitysvaiheet ja niiden kesto vaihtelevat hänen temperamentin ja perusluonteensa mukaan. Lapsi tai nuori on aina mahdollisuus, ja lapselle kaikki on mahdollista, hänellä on koko elämä edessään. Kouluiässä pojat ovat jo oppineet monia taitoja ja heidän sosiaalinen kehityksensä on varsin pitkällä. Murrosiässä on ennen kaikkea tunnetason voimakas myllyritys, jossa aikaisempi järjestys ei enää päde. Lapsen ja nuoren itsetunnon kehittäminen ja vahvistaminen on kasvattajan tärkeimpiä tehtäviä. Lasten ja nuorten kasvattajina omien vanhempien lisäksi voivat toimia myös nuorisotyöntekijät (Kempainen 2000, 140 - 141, 154).

Kasvattajana on mielestäni hyvä muistaa, olipa hän missä roolissa tahansa, että kasvun tukeminen on eräänlainen roolitehtävä. Lapsella ja nuorella on oikeus saada turvallisuutta siitä, että aikuinen ottaa vastuun asioista ja heidän kasvustaan eri kehitysvaiheissa. Kasvaessa jokaisen lapsen tai nuoren on opittava, että elämä ei sisällä vain mielihyvää, vaan elämään kuuluu monenlaisia pettymyksiä ja epäonnistumisia. Turvallisen ja terveen kehittymisen ja itsetunnon kannalta on tärkeää, että lapsi tai nuori oppii löytämään useampia arvokkaita asioita elämässään.

Kouluikäisillä pojilla on tarve tarkoitukselliseen elämään, tarve löytää oma tärkeä tehtävä elämässään, sellainen päämäärä, joka tekee elämän mielekkääksi ja merkitykselliseksi. Nuorisotyöntekijän yhtenä tehtävänä on auttaa löytämään eri-ikäisten koulupoikien parhaimpia ominaisuuksia. Hänen täytyy nähdä jokainen yksilö omana persoonana. Nuorisotyöntekijän on pyrittävä vaikuttamaan lapsen ja nuoren itsetunnon oikeanlaiseen tukemiseen. Terveellä itsetunnolla varustettu kouluikäinen poika voi omalta osaltaan aikuistuttuaan rakentaa maailmaa hieman paremmaksi, valitsemalla oman käyttäytymisen ja toisten kohtaamisen niin, että voi sen kautta itsekin arvostaa omaa itseään.

Sukupuolisensitiivinen nuorisotyö pohjautuu erilaisten sukupuoleen liittyvien merkityksen tunnistamiseen. Tarkoituksena on kiinnittää huomiota sukupuoliin liittyviin roo-

limalleihin ja odotuksiin. Sukupuolisensitiivisessä nuorisotyössä on kyse siitä, että tyttöjen ja poikien erityistarpeet ja erot otetaan huomioon. Erillisessä poikatyössä yksi keskeisistä asioista on huomion kiinnittäminen erilaisiin kulttuurisidonnaisiin käsitystapoihin miehistä ja miesten rooleista (Sandt 2010).

Nuorisotyössä sukupuolisensitiivisen poikatyön kehittäminen on ajankohtaista ja tärkeää. Poikatyölle on tarvetta sekä ennaltaehkäisevänä että kohdennettuna ja korvaavana työ- ja toimintamuotoina. Ennaltaehkäisevään poikatyöhön panostamisella tuetaan jokaisen lapsen ja nuoren erityistarpeita ja valintoja olla omia yksilöitä sukupuolesta riippumatta. Kun sukupuoleen liittyviä merkityksiä ja tasa-arvoisia ajattelutapoja on opittu oman sukupuolen mukaisessa ryhmässä, vuorovaikutus myös muiden sukupuolten edustajien kanssa on tietoisempaa ja tasavertaisempaa. Poikatyöllä tuetaan myös vanhempia heidän kasvatustyössään. Mielestäni sukupuolisensitiivisellä poikatyöllä voidaan ehkäistä syrjäytymistä, joka on erityisesti poikien ja nuorten miesten ongelma.

Pienryhmätoiminta on perinteinen ja asemansa aikojen kuluessa säilyttänyt nuorisotyön työ- ja toimintatapana. Pienryhmäohjausta pidetään yhtenä keskeisenä ohjausmenetelmänä tilanteissa, joissa pyritään rakentamaan yhteisöllisyyttä ja yhteistä toimintakulttuuria. Yhteisöllisyys on siis ryhmän kehittyvä ominaisuus, jonka tavoitteena on kasvattaa yhteistä tietoisuutta vuorovaikutuksen avulla, kun ryhmä pyrkii yhteisiin tavoitteisiin. Yksi ohjaajan tavoite on saada aikaan kiinteä ryhmä, joka tukee myönteisesti sen yksittäisiä jäseniä (Raina & Haapaniemi 2007, 34).

Pienryhmätoiminnassa nuorisotyöntekijän kokemus auttaa tunnistamaan riskitilanteet. Kouluikäisten poikien kanssa on syytä varautua, että he eivät välttämättä reagoi opittujen teorioiden ja mallinen mukaan. Haasteellisten lasten ja nuorten kanssa on varauduttava myös vaikeisiin tilanteisiin ja suunnitelmien muuttumiseen. Ryhmän opittua tuntemaan toisensa ja luottamuksen kehityttyä toiminta ja syvällisistä asioista puhuminen helpottuu. Ohjaajalta vaaditaan jatkuvaa valppautta ja stressinsietokykyä. Toisaalta onnistumiset ja poikien myönteiset vastaantulot tai avautumiset palkitsevat myös ohjaajaa. Olennaisinta on, että aikuinen ymmärtää ja hyväksyy heidät yksilöinä ja tukee poikia heidän kasvussaan.

Aikuisen rooli terveellisten elämäntapojen valistajana on nyky-yhteiskunnassa lisääntynyt, sillä lapsista ja nuorista on tullut kuluttajia vanhempiensa rinnalle. Kouluikäisten poikien humalahakuisuus kasvaa samaa tahtia kuin alkoholin käyttökin. Nuorten suhtautuminen alkoholin ja muiden päihteiden käyttöön on muuttunut päihteitä suosivaksi ja hyväksyvämmäksi. Useimmiten nuoret kokeilevat päihteitä uteliaisuuttaan tai murrosikään liittyvästä kokeilun halusta. Vanhempien oma myönteinen suhtautuminen päihteisiin myös lisää päihteiden käytön riskiä (Kempainen 2000, 223, 230).

Mielestäni aikuisilla on vastuu alaikäisten lasten päihteiden käytöstä. Kodin lisäksi myös oheiskasvattajilla on velvollisuus ohjata ja neuvoa lapsia ja nuoria päihteiden käytössä. Puuttuminen tulee olla osa nuorisotyön arkea. Lapsi tai nuori tarvitsee tukea vanhemmilta ja muilta oheiskasvattajilta terveen itsetunnon kehittymiseen. Asiallinen tieto, rehellisyys ja avoin keskustelu auttavat lasta tai nuorta tekemään oikeita valintoja myös päihteiden käytön suhteen. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota jo ennaltaehkäisevästi koulutyötään laiminlyöviin lapsiin, päihde- tai mieltenterveysongelmaisten vanhempien lapsiin, yksihuoltajaperheisiin ja sosioekonomisesti huonosti toimeentuleviin perheisiin. Yhteistyössä eri viranomaisten kanssa tulee luoda tukiverkko sitä tarvitseville perheille.

Yhteiskunta on muuttunut rajusti viimeisen vuosikymmenen aikana. Tietoyhteiskunnan syntymisen myötä 1990-luvulla muutosvauhti on vain nopeutunut. Suomessa ihmisten siirtyminen maaseudulta kaupunkeihin tapahtui nopeasti verrattuna muihin pohjoismaihin. Myös muuttunut työelämä luo omat paineensa nykyajan ihmisille (Lämsä 2009, 22). Vielä 1960- ja 1970-luvulla lapset elivät yhteiskunnassa, jossa vanhempia oli yleensä kaksi ja heidän lisäksi lapsista huolehti myös lähipiiri, jota voidaan kutsua myös verkostoksi. Perheinstituutio on myös muuttunut. Nykyisellään perheessä saattaa olla sinun lapsia tai meidän lapsia. Perheiden muutto työn perässä kaupunkeihin on aiheuttanut monien aikaisemmin perhepiirissä hoidettujen tehtävien siirtymisen perheiden ulkopuolelle palkkatyönä hoidettavaksi. Turvalliset lähiverkostot ovat myös hajonneet rakennemuutosten myötä.

Tilanteen haasteellisuutta mielestäni lisää se, että nykyiset vanhemmat ovat ensimmäinen sukupolvi joka ei kasvata lapsiaan samalla tavoin kuin heidät itsensä on kasvatettu. He ovat tilanteessa, jossa omana kasvuaikana omaksutut toimintamallit eivät

toimi. Myös keinot uusien mallien luomiseen ovat rajalliset. Yhteiskunnassa tapahtuvien muutoksen mukana vanhemmuus on kärsinyt inflaation. Nykyajan vanhemmat elivät lapsuuttaan erilaisessa maailmassa. Heidän vapaa-ajastaan ei kilpaillut TV kymmenine kanavineen, pelikonsolit hienoine peleineen tai Internet tuhansine houkuttuksineen. Myös nyky-yhteiskunnan kovat vaatimukset elämässä pärjäämiseen väsyttävät vanhempia. Uupuneet vanhemmat eivät jaksakaan kasvatkaa lapsiaan maailmassa, jossa myös vaatimukset lapsille kasvavat koko ajan.

Muutoksen pyöreyksessä monet vanhemmat tuntevat itsensä epävarmoiksi ja ovat valmiita luovuttamaan ainakin osan kasvatusvastuuta alan ammattilaisille. Vanhempien ohjauksen ja tuen puutteessa lapset ja nuoret elävät tilanteessa, jossa heitä ei ole ohjattu elämän perusasioissa. Silloin lapset ja nuoret ottavat vaikutteita kaikkialta mistä sitä helpoimmin saavat, eikä kukaan ole suodattamassa tätä tietoa heille. Nämä puutteet vanhemmuudessa ovat näkyneet työssäni nuoriso-ohjaajana jo vuosia. Osa lapsista ja nuorista ei ymmärrä miksi heidän pitää käydä suihkussa, mennä ajoissa nukkumaan, syödä oikeaa ruokaa, tehdä läksyt tai olla tietokoneella kohtuullisesti.

Käytännön työelämässä olen kokenut, että osalla lapsista ja nuorista on elämänhallinta hukassa. Tämä oli yksi syistä, miksi aloin syksyllä 2010 suunnitella poikatyön kehittämishanketta osaksi Oululaista nuorisotyötä. Tämä opinnäytetyö on myös yksi askel kohti tätä päämäärää. Poikatyömenetelmän lasten ja nuorten elämänhallinnan parantamiseen ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä valitsin, koska Oulussa ei kyseisenä aikana ole tehty lainkaan sukupuolisensitiivistä poikatyötä. Myös omat kokemukset sukupuolisensitiivisestä poikatyöstä olivat positiivisia. Ennaltaehkäisevää nuorisotyötä tehdään yleensä pienryhmätoimintana, joka myös puoltaa poikatyömenetelmää.

Tietoperustan näkökulmaksi valitsin kyseiseen aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Koin mielekkääksi saada tutkimustietoa ja tilastoja siitä, miten tämän päivän kouluikäiset pojat jaksavat. Tutkimusmenetelmäksi valitsin laadullisen tutkimusmetodin, koska halusin tietoa koulupoikien hyvinvointiin liittyvistä asioista. Aina on syytä pohtia olisiko tutkimustulokset erilaiset, jos haastateltavat olisivat olleet toisia henkilöitä, haastateltavia olisi ollut enemmän, tai olisin käyttänyt erilaista tutkimusmenetelmää. Voi vain

arvilla miten kyseiset valinnat olisivat vaikuttaneet tutkimuksen tulokseen. Haastateltavien vankka työkokemus lasten ja nuorten parissa tehtävästä työstä antaa mielestäni oikean kuvan poikatyön tarpeesta sekä tarvittavista menetelmistä.

Tutkimuksen teon myötä sain paljon tutkimukseen perustuvaa näyttöä poikien ongelmista. Opin myös ymmärtämään paremmin perheitä ja näkemään syitä ongelmien takana. Koin opinnäytetyön teon mielekkäänä. Opinnäytetyöstä saatu tieto tukee myös käytännön työtäni nuorisotyöntekijänä. Opinnäytetyöstä saatuja tutkimustuloksia hyödynnetään sekä ”Sälli” poikatyön kehittämishankkeen suunnitteluryhmässä, sekä kehitettäessä sukupuolisensitiivistä poikatyötä osana Oulun nuorisotyötä.

Poikatyö on käsitteenä sekä toimintamallina kohtalaisen uusi ja toivonkin opinnäytetyöni herättävän keskustelua sukupuolisensitiivisen poikatyön tarpeesta, sekä sen tärkeydestä nuorisotyössä.

LÄHTEET

- Aalto, Mikko. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Helsinki: Tammer-paino Oy.
- Anttonen, Erja & Heranen Jatta 2007. Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön menetelmien kehittäminen Itä-Suomessa – Hankkeen loppuraportti. Humak/Joensuu.
- Harinen, Päivi & Heikura, Mari & Lehmus Heikki & Vallisto Matias 2008. Tappelua takapenkillä. Kokemuksia kohdennetun nuorisotyön poikien pienryhmätoiminnasta. Tampere: Juvenes.
- Hiller-Ikonen, Anne. 6/11. Empiiriset aineistot ja niiden analysointi. Laadullisen sisällön analyysi. Viitattu 26.10.2011.
www.uta.fi/laitokset/hoito/wwwoppimateriaali/luku5f.html
- Hoikkala, Tommi & Sell, Anna. 2007. Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Holm, Saija & Laukkanen, Mari-Elina. 2007. Pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet. Opetusmateriaali. Helsinki: Aksidenssi Oy.
- Karppinen, J.A. Seppo.2005. Seikkailullinen vuosi haastavassa luokassa. Etnografisen toimintatutkimus seikkailu- ja elämyspedagogiikasta. Oulu: Oulu University Press.
- Kempainen, Pertti. 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Vantaa: Kannatusvalmennus PŞ K. Oy.
- Kivelä, Valtteri & Lempinen, Juho. 2010. Arki Hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turenki: Kirjapaino Jaarli Oy.
- Lämsä, Anna-Liisa. 2009. Mun on paha olla. Näkökulmia lasten ja nuorten psyykkiseen hyvinvointiin. Juva: WS Bookwell Oy.
- Lämsä, Anna-Liisa. 2011. Mieli Maassa. Masentuneen nuoren kohtaaminen ja tukeminen. Juva: WS Bookwell Oy.
- Metsämuuronen, Jari. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia – sarja 4. Viro: Jaabes Oy.
- Metsämuuronen Jari 2009. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä 4. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Moilanen, Irma & Räsänen, Eila & Tamminen, Tuula & Almqist, Frederik & Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti. 2004. Lasten- ja nuorisopsykiatria. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Muhonen, Jyrki & Lallukka, Kirsti & Turtiainen, Pekka. 2009. Pienryhmätoiminta lasten ja nuorten ehkäisevän työn menetelmänä. Kurikka: Painotalo Casper Oy.
- Nurmirinta, Hanna & Leppämäki, Päivi & Horppu, Sari. 2009. Kehityspsykologiaa lapsuudesta vanhuuteen. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Nybergh, Lotta. Mies- ja poikatyön kartoitus. Sosiaali- ja terveysministeriö, tasa-arvoyksikkö (päivitetty 15.08.2007). Viitattu 24.10.2011
http://jyvaskylanseutu.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/1899_9_Mies- ja poikatyon_kartoitus_PDF.pdf.

- Pitkäranta, Ari. Laadullisen tutkimuksen tekijälle. Työkirja 5.2.2010 Satakunnan AMK.
- Purjo, Timo & Kuusela Jani. 2009. Tappelusta jutteluun – nuorten kohtaamisen taito. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Päihdetilastollinen vuosikirja. 2010. Viitattu 20.10.2011. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/85338d3b-c126-4914-9384-d5847d59d598>
- Raina, Liisa & Haapaniemi Rauno. 2007. Yhteisöllinen pedagogia. Tallinna: AS Pa-kett kirjapaino.
- Roine, Mira & Ilva, Minna & Takala, Janne. 2010. Lapsuus päihteiden varjossa. Vanhempien päihdekäytöstä kärsivät lapset tutkimuksessa ja käytännön työssä. A-kinikkasäätiön raporttisarja 57. Helsinki: Multiprint Oy.
- Räty, Kimmo. 2011. Elämyspedagoginen ohjaaminen. Ajatuksia kokemuksellisesta oppimisesta. Tampere: Kopijyvä Oy.
- Saarenpää-Heikkilä, Outi. 10/2001, Nykyajan unettomat ja päivisin väsyneet lapset. Viitattu 29.10.2011. <http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/arkisto>.
- Salaspuro, Mikko & Kiiänmaa, Kalervo & Seppä, Kaija. 2003. Päihdelääketiede. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Sandt, Minna. 2010. Pro gradu- tutkielma. Viitattu 5.11.2011. www.vantaa.fi/instancedata/.../33260_Milla_Sandt_Gradu_.pdf
- Sinkkonen, Jari & Pihlaja, Päivi 2000. Ulos umpikujasta. Miten auttaa tunnehäiriöistä lasta. Juva: WS Bookwell Oy.
- Syrjälä, Jaana. 2005. Vahva vanhemmuus – Paras tuki nuoren kasvuun. Helsinki: VL- Markkinointi Oy.
- Toivio, Timo & Nordling, Esa 2009. Mielenterveyden psykologia. Tampere: Esa Print.
- Uusitalo, Hannu. 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WS Bookwell Oy.
- Veijola, Elsi. 2005. Syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja Omaura. Helsinki: Yliopistopaino.
- Vilkka, Hanna. 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Juva: WS Bookwell Oy.

LIITTE 1

Teemahaastattelu runko kouluikäisten poikien kanssa työskenteleville toimijoille

Kouluikäisten poikien ongelmat

- Millaisia ongelmia kouluikäisillä pojilla esiintyy?

Sukupuolisensitiivinen poikatyö

- Mitä on mielestäsi sukupuolisensitiivinen poikatyö?
- Millaisiin ongelmiin sukupuolisensitiivisellä poikatyöllä voidaan vaikuttaa?
- Millaisella sukupuolisensitiiviselle poikatyölle näet tarpeen?
- Minkä ikäisille?
- Tietyille kohderyhmälle?
- Ennaltaehkäisevälle?
- Korjaavalle?
- Tiedätkö onko Suomessa / Oulussa tehty sukupuolisensitiivistä poikatyötä?

Sukupuolisensitiivinen poikatyö kunnissa

- Kenen tulisi tehdä sukupuolisensitiivistä poikatyötä?
Kunnan?
Kolmannen sektorin?
Jonkun muun?